



bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 85 - no. 3 - maart 1983



Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**
Opgericht 1897

Hoofredacteur: Chris Maillie

Redactieleden: Therese Rive, Ko Zoet

Ledenblad: Oplage 8000

Versijnt 11 x per jaar,

in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers: f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven op aanvraag

**REDACTIE, ADMINISTRATIE en
ADVERTENTIE-EXPLOITATIE:**

Het BIJENHUIS, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon: 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen)

Postgiro: VBBN 84.68.01, Bijenhuis 82.32.76

Bankrelatie: ABN, Wageningen,

Postgiro 82.41.84; rek.no. VBBN 53.90.42.897,
rek.no. Bijenhuis 53.90.42.900

Registratie K.v.K.: VBBN: Veren. reg.no.
V119736. Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk: Van Mastrigt & Verhoeven B.V., Arnhem

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en
in-zichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na
overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij **voor de 10e van de maand**, voorafgaande aan de
maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven
en betaling van advertenties en Speurbijltjes.

Jaargang 85 - nummer 3 - maart 1983

INHOUD

Varroa-rookdiagnose en onderleggers
Mijziekte en actieplan Varroa
Vraag en antwoord
Drentsche Volksalmanak (slot)
Sprokkelwaar
Van imker tot imker
Officiële mededelingen
Onderwijs, demonstratie, voorlichting
Bijenteelt in Italië
Bestuivingsproef zwarte bessen
Boekbespreking
Nestbouw bij solitaire bijen
De lezer schrijft
Aktie in de regio

59
61
63
64
64
66
68
73
74
77
77
78
79
85

SPEURBIJTJES

Tarief: 20 woorden f 7,50 elk woord meer 35 cent. Te vol-
doen bij vooruitbetaling. De Redactie stelt zich niet verant-
woordelijk voor de inhoud.

TE KOOP: 3 **bijenvolken** met of zonder kast. Tevens mooie **10-raams bijen-
kasten** tegen billijke prijs. J. de Jonge, Van der Duyn van Maasdarnstraat 15,
Hoogeveen. ☎ 05280-63637.

TE KOOP: wegens beëindiging **sterk bijenvolk** in z.g.a.n. spaarkast, tevens
bijensluiser, pijp, etc. A. Thunnissen, Overasselt. ☎ 08892-1456.

TE KOOP: **10-raams kasten** (1 br + 2 hk) met losse bodern. G. Bruinenberg,
Ambronstraat 62, Meppel. ☎ 05220-58535.

TE KOOP: 5 prima **bijenvolken** in simplexkasten ☎ 08370-82764: ma. t/m vrij.
9-18 uur

TE KOOP: 3 **bevolkte korven**, 5 **kasten** met bijen. R. de Haan, Karveel 39-59,
8231 DN Lelystad. ☎ 03200-47377.

TE KOOP: nieuwe **simplexkasten**, 2 broed + 1 honingkamer f 135,-; **spaar-
kasten** 2 br. + 1 honingkamer f 110,-, compleet met raampjes; **6-raams-
kastje** f 50,-; **korven** f 45,-. ☎ 05276-2784.

IMKERSBEDRIJF "DE MOERDOP" voor al uw imkerartikelen, honing- en was
produkten. R. Slagter, Limmerschouw 53, Winkel. ☎ 02244-1349: di. vr.
za. 14-18 uur.

Zelfbouwtekeningen bijenstal van praktische conceptie verkrijgbaar door
storting van f 75,- op giro 1806499 t.n.v. W. v.d. Bosch, Van Bronkhorst-
straat 31, Borculo.

TE KOOP: **bijenvolken** in 9-raamskasten of op ramen, alles simplexmaat; ook
zuivere **Nederlandse heidehoning**. B. Slotboom, Holterweg 9, Rekken
gem. Eibergen. ☎ 05453-443 na 18 uur.

TE KOOP AANGEBODEN: **Buckfast en Kaukasische koninginnen** afkomstig
van ingevoerd sperma: zwermtraag, zachtaardig, vruchtbaar. Bestellen voor
1 mei. Eendags aangebroede **moerdommen**: 10 larven naar keuze in styropor-
verpakking f 50,-. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. ☎ 05908-
32238.

TE KOOP: **honing** in emmers van 4,5 kg. Gebruikte **6-raamskastjes**, hecht-
hout 18mm, zinken dak f 45,- p.st. Uithoorn. ☎ 02975-68320.

TE KOOP: wegens rugklachten **bijenvolken** op ramen. Buinen (Dr.). ☎ 05998-
2557.

Vervolg Speurbijltjes op pag. 86

bij de VOORPLAAT

De heer Ormel bracht vorig jaar in het kader van zijn
werk voor de FAO in Tunesië een praktijkbezoek aan
een grootimkerbedrijf in Noord-Italië. Hij doet daar-
van verslag in dit Groentje.

De voorplaat illustreert duidelijk hoe het er bij een
professionele massaogst aan toe gaat, compleet
met bijenwegblaasapparaat. Signor Porrini en zijn
mensen zullen op zulke dagen weinig tijd hebben
voor een rustige Italiaanse siësta.

Zonder inspanning wordt weinig bereikt, dat weten
de bijen zelf trouwens maar al te goed. Mogelijk is
deze actiefoto voor imkers en bijen een stimulans er
binnenkort in het nieuwe bijenseizoen weer fris te-
genaan te gaan ten gunste van de natuur in het alge-
meen en van de bijenteelt in het bijzonder.

DE VARROA - ROOKDIAGNOSE

Varroa jacobsoni rukt steeds verder op

Afgelopen najaar is de Varroa ook gesignaleerd in **Lu-xemburg (Vianden)** en **Frankrijk (Wissembourg)**. Dit voorjaar zal uitwijzen hoeveel volken zijn aangetast. Eerder opgedane ervaringen (Maandschrift voor de Bijenteelt 12/1980, p.285v.) laten zien dat bij de ontdekking reeds veel volken blijken te zijn aangetast.

Snelle diagnose: noodzaak!

Het is van het allergrootste belang dat de Varroatose zo snel mogelijk wordt opgespoord. Slechts dan kunnen besmettingshaarden snel en grondig worden opgeruimd, zodat de schade misschien beperkt kan blijven.

Tabaksrook

Naar aanleiding van de positieve resultaten met tabaksrook is nu ook een snelle eenvoudige diagnosemethode mogelijk geworden. We hebben al de winterdiagnose m.b.v. onderleggers, bespannen met gaas (Maandschrift voor de Bijenteelt 3/1980, p.67). De onderleggers worden hierbij in het najaar gelegd en de mul in het voorjaar verzameld en opgestuurd naar de Ambrosiushoeve.

Rookdiagnose

In maart tot begin april, zodra de bijen van de tros zijn, kan de rookdiagnose gebruikt worden. U brengt een stuk papier door het vlieggat naar binnen. Kasten met een losse bodem leveren veelal geen problemen op.

Bij kasten met een vaste bodem haalt u eerst de propolis weg (foto 1) en dan duwt u met een metalen plaat of ander stevig materiaal alle obstakels weg tussen de onderkant van de raampjes en de bodem (foto 2). Zéér geschikt als onderlegger blijkt **golfkarton** te zijn. Van dun golfkarton knipt u een onderlegger (foto 3). De 'oortjes' dienen ervoor om de onderlegger ver genoeg in de kast te kunnen schuiven, zodat er ruimte overblijft opdat de bijen uit en in kunnen vliegen (foto 4). Een onderlegger bespannen met gaas is bij deze methode niet nodig, omdat de onderlegger maar **één nacht** blijft liggen.

Nadat u alle kasten heeft voorzien van kartonnen onderleggers (foto 5) worden aan het einde van de vlucht (namiddag) alle volken van de stand door het vlieggat flink met **tabaksrook** berookt (foto 6). Vaak raken hierbij enkele bijen voor korte tijd verdoofd. Hiervan behoeft men niet te schrikken, de bijen her-



Foto 1



Foto 2



Foto 3

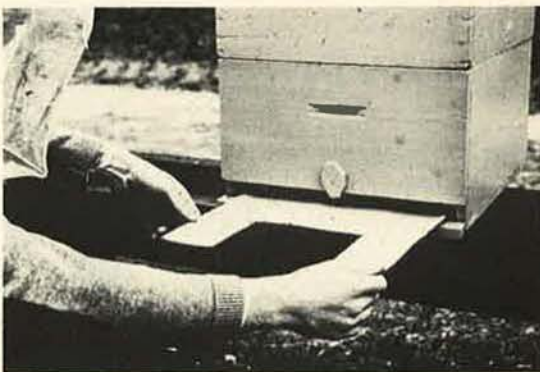


Foto 4

stellen zich binnen enkele minuten. Natuurlijk moet men oppassen voor overdrijving: als de eerste bijen verdoofd over de vliegplank gaan lopen moet men stoppen met beroken.

De volgende ochtend

De volgende ochtend trekt u de onderlegger uit de kast (foto 7). Voorzichtig, zodat er niets afvalt. U verzamelt alle mul van één kast in een enveloppe, waarop u het kastnummer heeft gezet. Alle monsters stuurt u daarna gezamenlijk op naar de Proefbijenstand Ambrosiushoeve, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek. Onze ervaring is nl. dat de doorsnee

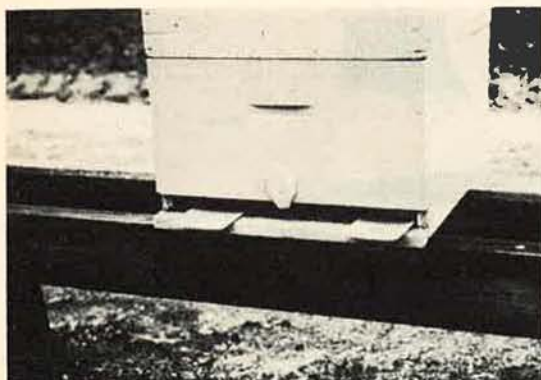


Foto 5



Foto 6

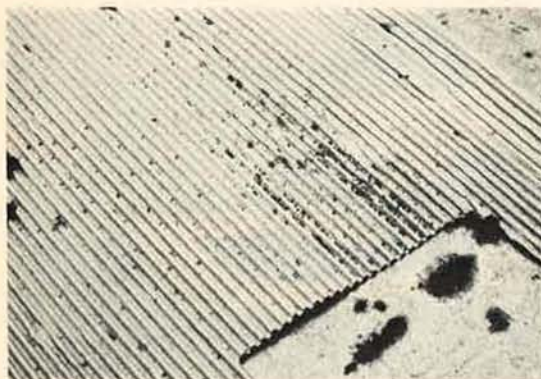


Foto 7

imker, die nog nooit Varroa-mijten heeft gezien, ze heel gemakkelijk over het hoofd ziet.

Kasten aanpassen

Als uw kasten niet geschikt zijn om op de hierboven beschreven manier een onderlegger van golfkarton in het vlieggat te schuiven, zijn er met omhangen nog wel mogelijkheden. Maar het is verstandiger (en zo langzamerhand noodzaak!) om uw kasten zo snel mogelijk aan te passen, d.w.z. te zorgen voor een vliegspleet over de volle breedte van de kast.

Samenvatting

- * Rookdiagnose **dit voorjaar** toepassen, zodra de bijen van de tros zijn.
- * De mul van elke kast apart verpakt met het kastnummer erop opsturen naar de Ambrosiushoeve, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek.
- * **Niet vergeten** er een briefje bij te doen waarop u naam, adres, postcode en woonplaats vermeldt.

N.B.: De aanpassing van de Simplexkast wordt door collega Hensels in het hierbij aansluitende artikel "Het leggen van onderleggers onder Simplexkasten" beschreven.

Ing. J.H.P.M. van den Eijnde,
Proefbijenstand Ambrosiushoeve,
Hilvarenbeek.

HET LEGGEN VAN ONDERLEGGERS ONDER SIMPLEXKASTEN

De simplexkast is een bijenwoning, die vooral onder de oudere imkers veel aanhangers kent.

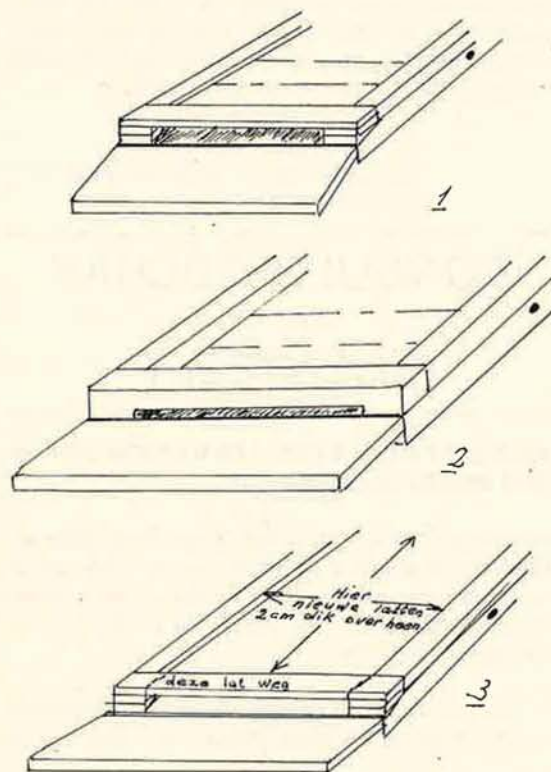
Het leggen van onderleggers, wat snel uitvoerbaar dient te zijn, levert door de huidige bodemplankconstructie wel wat problemen op. Door de helling van de eerste plank bij de vliegopening gaat een onderlegger schuin omhoog en stoot dan tegen de onderzijde van de ramen, waardoor verder doorschuiven vaak onmogelijk is. Zeker bij het gebruik van onderleggers van hard plastic. Men kan wel de bakken optillen en dan onderleggers plaatsen, doch dit levert de nodige stoornis op voor de bijen.

Om het leggen van onderleggers snel te doen verlopen, hierbij een voorstel. De bodemplankconstructie zo te wijzigen, dat het mogelijk is de onderlegger in één handeling door het vlieggat te schuiven. Een mogelijkheid is: het voorste schuine plankje omhoogbrengen, zodat een geheel vlakke bodem ontstaat. De 4 draaglatten, waar buiten- en binnenbak op rusten te vervangen door latten van 3 cm dikte. In de voorste lat een ruime vliegopening te fraisen.

Een andere mogelijkheid is: Bij een bestaande situ-

atie alleen de voorste draaglat doorzagen en over het geheel 4 latten van 2 cm dik opspijkeren. De extra grote vliegopening, die dan ontstaat, ondervangen door het los aanbrengen van een latje.

L.G.M. Hensels,
Proefbijenstand Ambrosiushoeve,
Hilvarenbeek.



Proefbijenstand AMBROSIUSHOEVE

Ziekteonderzoek in januari 1983

Onderzoek op de gewone of tracheeënmijsziekte (*Acarapis woodi*). In januari zijn 538 monsters onderzocht. Deze monsters, genomen in het najaar 1982, waren afkomstig uit de Achterhoek en de Overbetuwe. Met het onderzoek van de monsters uit Noord- en Zuid-Holland is een begin gemaakt.

Ingekomen monsters: Er zijn ingezonden en nagekeken: 1 monster bijen(ziekte), 4 monsters mul(Varroa) en 1 monster honing(herkomst).

Uitslagen van het routineonderzoek

Over de uitslagen van de monsters, genomen in de

herfst van 1982 in een groot aantal gemeenten in de Gelderse Achterhoek, vindt u hieronder een uitvoerige toelichting.

In de monsters, genomen in het najaar van 1982 in enkele gemeenten in de Overbetuwe, n.l. in Bemmel en Gendt, werd geen besmetting met de tracheeënmijs (*Acarapis woodi* R.) aangetoond.

Uitbreiding van de mijtsiektehaard in Vorden

Zoals vorig jaar nog is bekendgemaakt, werd in het voorjaar van 1982 op twee bijenstanden in de gemeente Vorden (buurtschap Kranenburg) besmetting gevonden met de "gewone" of tracheeënmijsziekte (*Acarapis woodi* R.). Voor de oostelijke helft van de gemeente Vorden werd daarna een vervoersverbod voor bijenvolken van kracht.

Afgelopen herfst werden alle bijenstanden gemonsterd in deze gemeente en in de omliggende gemeenten Warnsveld, Zutphen (ten oosten v.d. IJssel), Lochem, Ruurlo en Hengelo (Gld).

Bij het routineonderzoek in de afgelopen periode werd op 8 standen, waarvan 2 verenigingsstanden, in de gemeenten Vorden, Warnsveld en Zutphen besmetting met de mijtsiekte vastgesteld. Hierbij waren in totaal 15 imkers (soms met één of enkele volken) betrokken. In vele gevallen waren alle volken op een stand besmet; iets dergelijks heeft zich in het verleden zelden voorgedaan.

Met de hierbij betrokken imkers is inmiddels een akkoord bereikt over de schadeloosstelling. Alle niet (zichtbaar) besmette volken op de besmette standen zijn intussen afgemaakt. De overige volken, waarin dus de besmetting is aangetoond, zijn vervoerd naar het eiland Ameland.

Bij de monsters, genomen in de gemeenten Lochem, Ruurlo en Hengelo (Gld) is geen besmetting vastgesteld. Nog dit voorjaar zullen de volken in de gemeenten Zutphen en Warnsveld onderzocht worden.

Voor de westelijke helft van de gemeente Vorden en voor de gemeente Warnsveld ten zuiden van de spoorlijn naar Winterswijk met de gemeente Zutphen ten oosten van de IJssel zullen twee gebieden met een vervoersverbod worden ingesteld. Totaal komen hier dus drie gebieden met een vervoersverbod. Wij hebben gekozen voor drie gebieden om te voorkomen, dat een nieuwe besmetting het opheffen over vier jaren voor het gehele gebied zou tegenhouden.

Uitbreiding van de onderzoekcapaciteit

Door de ontdekking van besmetting met mijtsiekte in de gemeenten Vorden, Warnsveld, Zutphen en Venlo (zie hiervoor het vorige Groentje, pag.28), werd het noodzakelijk nog het komende voorjaar de bijenstanden in de aangrenzende gemeenten te bemonsteren en te onderzoeken.

Eveneens werd het in vele gevallen noodzakelijk, bij

verstrekking van gezondheidsverklaringen voor het reizen met bijenvolken, dit zoveel mogelijk te doen na onderzoek van de volken van de aanvragers. Naar aanleiding van deze situatie heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij toegestaan, dat de onderzoek-capaciteit voor het routineonderzoek tijdelijk (voor 2 maanden) wordt uitgebreid met drie (!) laborantes. Op deze wijze hopen wij voor half april enkele duizenden monsters meer onderzocht te hebben.

Onderzoek door de Proefbijenstand op Ameland

Naar aanleiding van de toelatingsprocedure van het middel Folbex VA ten behoeve van de opsporing en bestrijding van Varroa jacobsoni O., kwam bij ons de behoefte naar boven dit middel ook te kunnen toetsen onder Nederlandse omstandigheden op de gewone mijtziekte, Acarapis woodi R. Daarvoor waren nodig een geïsoleerde plaats (a.h.w. een soort quarantainestation) en zieke bijenvolken. Toen dan ook in Vorden e.o. vele bijenvolken besmet bleken, werden alle pogingen in het werk gesteld dit ergens te realiseren.

De keus viel op het eiland Ameland, omdat dit goed geïsoleerd is gelegen en omdat het voor de bijenteelt alleen gebruikt wordt door de heer Romeijn te Zeist als bevruchtungsstation van zijn Kaukasische bijen. Ten behoeve van dit onderzoek was de heer Romeijn bereid, voor enkele jaren af te zien van het gebruik van Ameland als bevruchtungsstation. Ook de medegebruiker, de heer H. Dijkema te Peize, ging met ons verzoek akkoord. Ook vanaf deze plaats wil ik beide heren hartelijk danken voor hun spontane medewerking.

Uiteraard waren wij als Proefbijenstand van veel

meer instanties afhankelijk om het eiland Ameland als zodanig te bestemmen. Met name wil ik hier noemen de medewerking van het Staatsbosbeheer in Friesland (de houtvester te Leeuwarden, ir. W.Z. van der Meer, en zijn medewerker op Ameland, de heer van de Geest), het gemeentebestuur van Ameland (o.a. burgemeester mr. J. Lesterhuis), het Ministerie van Landbouw (de Directie Akkerbouw/Tuinbouw en de Directie Juridische Zaken) en de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap. Ook degenen die ons geholpen hebben met de voorbereidingen, en hierbij niet genoemd werden, wil ik graag danken.

De Rijksbijenteeltconsulent,
tevens Directeur "Ambrosiushoeve",
ir. J.J. Pettinga.

CONSULENTSCHAP

VOOR DE

BIJENTEELT

WAT DOET HET R.B.C. ALS ER VARROA GEVONDEN WORDT IN ONS LAND?

In het Groentje 6/1982, p.149, is het toenmalige **actieplan** gepubliceerd. Aan de hand van resultaten uit het onderzoek van drs. A. de Ruijter en aan de hand van de ervaringen in het buitenland wordt dit actieplan steeds bijgesteld.

1. Veronderstel dat ergens in Nederland besmetting wordt aangetroffen. Deze ontdekking wordt dan di-

* Medisch onderzoek gebruikers van 2.4.5.T-ester *

Het middel 2.4.5. T-ester werd in Nederland aanvankelijk veel toegepast bij de bestrijding van brandnetels. Later kwam de nadruk meer te liggen op de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers. Bij het Staatsbosbeheer is het bestrijdingsmiddel gebruikt vanaf 1965, maar sinds 1976 is er niet meer mee gespoten. In 1978 is het middel landelijk verboden.

Het verbod werd mede ingegeven door de grote giftigheid van dioxine. Deze stof ontstaat bij de fabricage van 2.4.5. T-ester en kwam in het in Nederland gebruikte 2.4.5. T-ester in zeer geringe hoeveelheden voor als verontreiniging. Eind 1980 verschenen in kranten berichten over ziektegevallen in de buurtschap Radio Kootwijk op de Veluwe. Volgens enkele bewoners zou dat te maken hebben gehad met het spuiten van 2.4.5. T-ester daar in de buurt. Dit was voor de Rijksgeneeskundige Dienst (RGD) aanleiding voor het uit-

voeren van een onderzoek. Eind 1981 en begin 1982 werd bij medewerkers van het Staatsbosbeheer, die met het middel gewerkt hebben, nagegaan of dit een nadelige invloed heeft gehad op hun gezondheid.

Uit proeven op dieren was bekend dat de huid en de lever de gevoeligste organen zijn voor dioxine. Vandaar dat het onderzoek op deze organen betrekking had. Bij de huid werd gelet op het voorkomen van acné (jeugdpuistjes). Voor het onderzoek van de lever werd de hoeveelheid porfyriene in de urine gemeten.

Daarnaast werd onderzoek gedaan naar mogelijke invloed van 2.4.5. T-ester op de werking van de hersenen door middel van koper/zink bepalingen. Bovendien is een zogenaamd dossier-onderzoek gedaan bij werknemers die met pensioen zijn gegaan, die zijn afgekeurd, die vóór hun pensioen zijn overleden of die op een andere wijze de dienst hebben verlaten.

De resultaten van het onderzoek worden als volgt samengevat.

Bij medewerkers welke met 2.4.5. T-ester hebben gewerkt zijn meer huid- en leveraandoeningen gevonden dan bij niet-gebruikers. De verschillen zijn echter zo klein dat er geen verband tussen aandoeningen en gebruik van 2.4.5. T-ester aangetoond kan worden. De verschillen berusten naar alle waarschijnlijkheid op toeval.

Zowel de koper/zink bepaling als het dossier-onderzoek leveren evenmin aanwijzingen op voor een gevolg van het werken met 2.4.5. T-ester voor de gezondheid.

Alhoewel 2.4.5. T-ester reeds jaren niet meer gebruikt wordt, leek het de redactie goed om de lezers van Bosbouwvoorlichting van dit onderzoek op de hoogte te stellen.

Het volledige onderzoeksverslag van de RGD is verkrijgbaar bij de Hoofdafdeling Bedrijfsvorming van het Staatsbosbeheer (tel.: 030 - 852517).

Uit Bosbouwvoorlichting Staatsbosbeheer 21e jg. nr. 7, december 1982, pag. 6.

rect gemeld aan de R.B.C. te Hilvarenbeek (tel. 013-425888). Iedere bijenhouder is hiertoe verplicht (artikel 3 van de Bijenwet 1947).

2. Het Consulentschap verzorgt dan:

- de ambtelijke vaststelling van de besmetting;
- de vaststelling van de omvang van de besmetting d.m.v. diagnosebehandeling op de betreffende stand en bij imkers in de omgeving;
- de voorlichting aan de betreffende imkers.

Afhankelijk van de omvang van de infectie worden de volgende maatregelen genomen:

- A. Bij een geïsoleerde, lichte besmetting wordt de haard opgeruimd om verspreiding tegen te gaan.
- De waarde van de volken op de besmette stand wordt door de Rijksbijenteeltconsulent geschat.
 - Nadat overeenstemming met de imker is bereikt over de schadeloosstelling worden de volken gedood met CaCN of zwavel.
- B. Bij een omvangrijke besmetting is het opruimen van besmette volken niet zinvol meer en wordt de ziekte met medicamenten bestreden:
- De besmette en van besmetting verdachte volken worden behandeld door het Consulentschap met een middel, dat door de Consulent wordt vastgesteld en zo vaak als hij dat nodig acht (overeenkomstig de bepalingen in artikel 5 van de Bijenwet 1947, Staatsblad H13).

Om diagnose en bestrijding mogelijk te maken wordt zowel in geval A als in geval B een vervoersverbod afgekondigd.

Hiertoe dienen de volgende maatregelen:

3. Door het Consulentschap voor de Bijenteelt wordt in overleg met de Algemene Inspectie Dienst (AID) van het Ministerie van Landbouw en Visserij een vervoersverbod ingesteld. Dit vervoersverbod wordt gepubliceerd in de Staatscourant. Indien nodig kan het Consulentschap door middel van een lastgeving met onmiddellijke ingang individuele imkers in de betreffende regio een verbod tot het verplaatsen van bijenvolken opleggen.

4. Medewerkers van het Consulentschap stellen een grondig onderzoek in, in de omgeving van de besmette stand. De methode van onderzoek wordt bepaald aan de hand van de jongste resultaten van het Varroa-onderzoek. Momenteel biedt diagnose m.b.v. acariciden (Folbex VA, tabaksrook) in combinatie met onderleggers de beste mogelijkheden. Zoveel mogelijk wordt nagegaan met welke volken de besmette of verdachte volken in het verleden contact hebben gehad (reizen, aan- en verkoop, opgezette zwermen). De betreffende volken worden ook onderzocht.

5. Zo nodig wordt een beroep gedaan op de Z.B.T.'s

in het gebied, om bij het onderzoek van de volken in de verdere omgeving te assisteren (waarnemingsgebied).

6. Afhankelijk van de situatie worden aanvullende maatregelen genomen, zoals het instellen van een reisverbod uit risicogebieden, herziening van de Vervoersbeschikking 1972 etc.

Getracht wordt steeds reisbeperkingen zo kort mogelijk te laten duren.

Ingrijpende maatregelen worden genomen in overleg met de Ziektebestrijdingscommissie van het Landbouwschap, waarin de imkersverenigingen en -bonden vertegenwoordigd zijn.

De Rijksbijenteeltconsulent,
ir. J.J. Pettinga.



*Tien darren met oersterke kaken,
die wilden een bijenkast kraken.
Doch een bij van d' ME,
die schudde van nee.
En is toen de kast gaan bewaken.*

S. Hoen, Zwartsluis.

VRAAG & ANTWOORD

VRAAG 5

Heeft de heer Kuijpers het bij het rechte eind?

Als beginnend imker - 1982 was mijn derde jaar - is na doorlezing van de laatste twee jaargangen van het Groentje en het nieuwe boek van de heer Speelziek bij mij de vraag gerezen of er niet een efficiëntere wijze van imkeren mogelijk is, waarbij het zwermen beter in de hand kan worden gehouden.

Wat uit het gelezene m.i. naar voren komt is, dat het verstandig is alleen sterke volken in te winteren op twee broedkamers, waardoor voldoende broedruimte aanwezig is voor het broed, zowel in het najaar als ook in het voorjaar. Behalve het verwisselen van de bodem in het vroege voorjaar kan men de volken tot

ongeveer eind april met rust laten. Aan het gedrag op de vliegplank is naar ik dacht voldoende af te leiden of er wellicht iets niet in orde is.

Wat mij verder opviel in het enigszins kritische stuk van de heer Kuijpers van de Vlaamse Imkersbond in het Maandschrift van maart 1982 was de opmerking, dat een koningin geboren na de langste dag bij voldoende broedruimte en voer in het jaar na haar geboorte niet zwermt. Hoewel het onvoldoende bewijs is, heb ik een soortgelijke ervaring opgedaan toen ik in het eerste jaar een aflegger kreeg van de plaatselijke vereniging. Ik was nl. genooddaakt op 3 juli in dat jaar een aflegger te maken gezien de zwermneigingen. De toen geboren nieuwe koningin zwermde in het daarop volgende jaar niet.

Indien de opmerking van de heer Kuijpers juist is, zou dit het imkeren misschien een stuk makkelijker kunnen maken en de voorjaarsdracht veel optimaler, door alleen grote sterke volken in te winteren met een moer die rond 1 juli is geboren. Vóór 1 juli zou men dan de volken minimaal hoeven te storen en alleen te zorgen voor voldoende ruimte en voldoende voer.

Drs. H. Schriemer, Zwolle

Antwoord

Hoewel het bekend is dat volken met een jonge koningin minder geneigd zijn te gaan zwermen, is het helaas niet zo dat koninginnen geboren na de langste dag het volgende jaar het zwermen geheel achterwege laten.

Het zwermgebeuren is complex en tal van factoren spelen een rol. Behalve de leeftijd van de koningin, de sterkte en geaardheid van het volk (zwermtraag of zwermgraag, de drachtomstandigheden, het weer, een te warme standplaats enz.

Voorlopig toch maar een zwermverhinderingsmethode toepassen, raad ik u aan.

Ko Zoet

DRENTSCHE VOLKSALMANAK 1837

MAART - LENTEMAAND

Goede stokken hebben in het begin dezer maand nog ruim de helft van hunnen wintervoorraad overig; waarom men dezelve niet te ruim van versch voedsel behoeft te voorzien, te minder daar men heeft opgemerkt, dat de bij van weinig honig meer gebruik maakt, dan van veel.

Om zich voor het steken der bijen te beveiligen, heeft men met het beste gevolg beproefd, de handen en het aangezicht met rozijn-, wijn-, of bier-azijn te wasschen; verder nadere men langzaam en stil de korven, neme dezelve voorzigtig op en brenge ze even voorzigtig op hunne plaats. Eindelijk drage men wel zorg, dat de bijen niet onder uit den korf, maar al-

tijd uit de opening vliegen: hieruit zoude bij vermenigvuldiging der bijen verwarring ontstaan.

NASCHRIFT

Het zit er op. We hebben de oude Almanak uit Coevorden een vol jaar lang elke maand op de voet gevolgd aan de hand van fotokopieën, die de heer R. Arends ons destijds toezond. De inhoud van deze maandberichten was soms overbekend of uiteraard achterhaald, maar bevatte ook tips die een moderne imker best van pas kunnen komen. Opvallend was echter steeds de vriendelijke toon van de stukjes, die daardoor mede getuigden van een natuurlijk respect voor de kleine ijverige immen. De tijden veranderen en wij met hen, zeiden de oude Romeinen al, maar dat geldt niet voor de bijen. Ondanks ontelbare nieuwe woningen en bedrijfsmethoden veranderde hun leefwijze nagenoeg geen sikkepitje. Niet in miljoenen jaren en wat is dan anderhalve eeuw sinds het verschijnen van de Drentsche Almanak? Men zou zich kunnen voorstellen, dat de grillige juffers bij zichzelf denken: "Die imkers, die doen maar. Een echte dame geeft haar geheimen niet prijs aan een willekeurige knutselaar, die bovendien nog de baas over haar wil spelen. En als ons dat gesol goed gaat vervelen, nou, dan reken maar." Na deze niet mis te verstane stelling hullen wij ons in eerbiedig stilzwijgen, want die gevolgen zijn maar al te goed bekend. Zorg is nog wat anders dan bemoeizucht, dat is de les die de onbekende Drentse imker tussen zijn eenvoudige regels door misschien wel heeft willen geven aan ieder, die de natuur en dus ook de bijen in zijn ongeduld al te drastisch wil benaderen. Afstand houden, is de boodschap. Niet alleen tussen raten en raampjes, maar zeker tussen bijen en mensen. Die ruimte geeft vrijheid en schept bewondering. En dat geldt zowel voor 1837 als voor 1983.

Chris Maillie



Bijen eten DDT

Langs de Ituxi-rivier in Brazilië tracht men malaria in te dammen door de malaria-mug met DDT te bestrijden. Donald Roberts van de University of Brazil heeft ontdekt dat de mannelijke bij, *Eufriesia purpurata*, urenlang bezig kan zijn om het DDT van de muren van de behandelde huizen af te halen. Ook werd vastgesteld dat de bijen gewoon terugkeren om nog meer DDT te verzamelen. Het bleek dat er bijen waren die 2039 microgram DDT bevatten, terwijl 12 microgram voldoende is om een heel honingbijenvolk

uit te moorden. Men vermoedt nu, dat DDT chemisch lijkt op stoffen die deze bijen gebruiken om hun territorium te markeren of als sexlokstof. Het ziet er naar uit dat hun biochemische processen zodanig zijn, dat ze DDT in deze stoffen kunnen omzetten en zodoende onschadelijk kunnen maken.

De bewoners van dit gebied worden nu wel geplaagd door de luid zoemende bijen, maar aan de andere kant ... steken doen deze darren ook niet. (*Natuur & Techniek* 7/1982).

Vleesetende sociale bijen

We blijven nog even in Latijns-Amerika. De onderzoeker David Roubik, verbonden aan het Smithsonian Instituut voor onderzoek van de Tropen, ontdekte tijdens een studie naar angelloze bijen in Panama een bijesoort die in plaats van stuifmeel aas (!) verzamelt. De bijen halen met hun kaken het vlees van dode dieren, kauwen er op, verteren het voor een deel en gaan er dan mee naar hun nest. Daar geven ze de substantie over aan werkbijen, die het verder verteren. De uitscheiding van deze werkbijen tenslotte dient als voer voor de larven. Roubik had al eerder opgemerkt dat de nesten van *Trigona hypogea* geen stuifmeel of honing bevatten. Hij trof wel een andere stof aan, die bij analyse liefst 20% eiwitten bleek te bevatten, meer dan de "royal jelly" die het voedzame eindproduct is van de andere bijesoorten. Ook was al eerder bekend dat bijen vaak rondzwermen bij de dode lichamen van slangen, apen, vissen en andere dieren, maar men nam altijd aan dat de bijen bepaalde vloeistoffen uit het aas verzamelden, wellicht om hun nest mee te lijmen. Roubik verbond het ene feit met het andere, toen hij na Thanksgiving Day (Amerikaanse feestdag) de restanten van de traditionele kalkoen buiten de deur van zijn huis in Panama zette: "Al gauw zaten er honderden bijen op, die binnen een paar uur niets van de kalkoen over lieten dan de botjes."

Nader onderzoek toonde aan dat de bij een „obligate necrofaag" is, met andere woorden, dat zij volledig op dode dieren is aangewezen voor haar voedselvoorziening en géén stuifmeel kan verzamelen. Als enige onder alle bijesoorten heeft zij geen stuifmeelkorfje. Wel heeft zij grote tanden op de kaken, waarmee zij het vlees van het karkas kan scheuren. *Trigona hypogea* leeft in de lage regenwouden van de vlakte van de Amazone tot Panama. Wellicht is het aaseten een aanpassing aan een omgeving waar zware regenval het verzamelen van stuifmeel bemoeilijkt. De bijen lijken het liefst amfibieën te eten en daarvan zijn er in deze gebieden het meest. De ontwikkeling van deze vleesetende bij roept echter vragen op rond de evolutie. Van wespen is bekend dat zij vlees eten om aan eiwitten te komen. Bijen stammen, zo meent men, van wespen af en bijen met nesten (sociale bijen) zijn op hun beurt „hoger" dan alleenlevende (solitaire) bijen. Wat is dan de

plaats van vleesetende sociale bijen? (*New Scientist*).

Zweden heeft 94.000 geregistreerde bijenkolnies

Een bijenvolk in Zweden produceert gemiddeld 28 kg honing per jaar, hetgeen gerekend per volk de hoogste opbrengst is in geheel Europa. In 1981 bedroeg de binnenlandse productie van honing 2,5 miljoen kg. De import was ongeveer even groot. In de afgelopen twaalf jaar is de consumptie van honing verdrievoudigd. De Zweedse zustervereniging telt 17.000 imkers met 94.000 volken. (*The Swedish International Press bureau*).

Ko Zoet



VAN DE REDACTIE

Geachte Redactie,

Naar aanleiding van het artikel "Streven naar één imkersblad mislukt" in het Groentje van januari 1983 het volgende. Wij als leden van de afdeling Schaijk (N.C.B.) vinden dat een gezamenlijk blad voor de bijenhouders in Nederland bijzonder wenselijk is. Wij delen dan ook de mening van de heren Maillie en Van Dongen dat door een gezamenlijke uitgave de kosten gedrukt moeten kunnen worden, maar vooral zijn wij van mening dat de kwaliteit door gemeenschappelijke aanpak aanmerkelijk verbeterd kan worden. Alleen dit al is in het belang van alle imkers.

Ook vinden wij het hoogst merkwaardig dat de kleinste groepering in dit samengaan dwars kan gaan liggen, nl. de A.B.T.B. met slechts 300 leden, terwijl de bonden die vóór zijn totaal ongeveer 11.000 leden hebben.

Er kan dan ook geen bezwaar bestaan tegen het raadplegen van de imkers op basis van argumenten voor en tegen samenwerking. Wij als afdeling Schaijk hebben ons uiterste best gedaan tegenargumenten te bedenken, maar zijn daar niet in geslaagd. Wij stellen voor om op korte termijn door de maandbladen of de besturen van de bonden een enquête te laten houden over deze kwestie.

Schuif deze belangrijke zaak niet op de lange baan!

Namens afdeling Schaijk:	K. Kennedie
	H. Geerts
	H. de Wit
	P. Schippers

Reacties zenden aan het secretariaat van de V.B.B.N., Grintweg 273, 6704 AP Wageningen. S.v.p. in de linkerbovenhoek vermelden "Eén maandblad".

VAN IMKER TOT IMKER

De praktijkkist

Het is belangrijk dat het zogenaamde "kleine bijen-materiaal" dat tijdens de inspectie van de volken nodig kan zijn altijd bij de hand is. Vooral als de bijen niet bij huis staan is een kistje waarin alles een plaats vindt handig.

Wat zeker tot de basisuitrusting behoort zijn een **hammer**, een aantal **spijkers**, **schroevendraaier**, **mes**, **schraapbeitel** (verf het in een opvallende kleur, want je bent het altijd kwijt), **punaises** in verschillende kleuren voor het merken van raten met bijzonderheden, **aantekenboekje** en **potlood** of **pen**, **bijenveger**, **moerhuisje** en **krant**.

Bij elke inspectie behoren een aantal doeken om de raten mee te bedekken. Als in twee tegenover elkaar liggende zijden van deze doeken een stok wordt ingenaaid waaien ze ook niet weg. Bij gebruik van deze stokdoeken verliest het volk minder warmte en tijdens een drachtpauze geeft het rovers minder kans het volk binnen te komen.

Persoonlijke bescherming

Voor in het voorjaar is het een plezier in de bijen te werken en dan is de verleiding groot om zonder kap of sluier aan de slag te gaan. Vooral beginners raad ik dat af. Waar je in eerste instantie wel buiten kunt is een beroker. Gebruik in plaats daarvan een plantespuit gevuld met water om de bijen onder controle te houden en schakel de beroker pas dan in als de immen erg lastig zijn. U heeft de keus uit verschillende modellen, raadpleeg daarvoor de catalogi.

Voor blaasbalgberokers voldoet als brandstof zeer goed (kruiden)tabak met als aanmaakmateriaal een blokje dat onder de naam Zündwürfel in de handel is en waarmee u een heel jaar verder kunt. Handschoenen geeft wellicht een veilig gevoel, maar gebruik ze niet te snel. Zonder handschoenen voel je met de vingers a.h.w. de stemming van het volk aan. Met handschoenen mis je elk contact met de bijen, een aantal raken beknelde en voordat je het weet is een heel volk in rep en roer.

Zorg dat tijdens de inspectie de broekspijpen zijn afgesloten. Als bijen op de grond vallen, en dat doen ze als je met een raat staat te manipuleren, lopen ze altijd omhoog. Staan daar dan twee voeten met daarboven en daarboven en ze raken dan beknelde ... Hiermee wordt duidelijk dat te **inspekteren raten altijd boven de kast** moeten worden gehouden, niet alleen voor eigen welzijn, maar u redt er het leven mee van vele jonge bijen, die anders worden vertrapt.

Een andere plek waar bijen snel verstrikt raken in het textiel zijn de mouwen van overhemden. Om dit te voorkomen moeten de mouwen omhoog of gebruik

mouwtjes over de polsen met aan beide zijden strak elastiek, waardoor de opening wordt afgesloten.

Wollen kleren zijn uit den boze. De bijen raken er met de pootjes in vast en dat wekt steeklust op. Ook donkere kleren schijnen de steeklust te bevorderen. **Doe horloge en ring(en) altijd af.** Vooral langs een metalen horlogebandje vallen nogal wat steken en een opzwellende vinger waaraan zich nog een ring bevindt is ook geen lolletje.

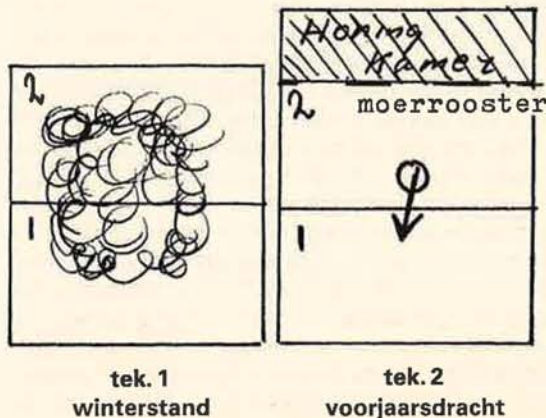
Adem nooit rechtstreeks op de raat, want de bijen trekken gelijk in de richting van de luchtstroom; verder raken ze geïrriteerd door sterke geurtjes zoals van parfum, haarlak enz. Een oud middel om de bijen plezierig te stemmen wil ik u niet onthouden. Smeer uw handen vooraf in met wat lijnolie. U begrijpt het al, ook een flesje lijnolie in de praktijkkist.

Gedraag u onder alle omstandigheden rustig tijdens de inspectie. Traag van beweging en snel van geest zijn een paar goede kenmerken van de imker, want vaak zult u moeten improviseren. Tot slot: **Overdenk al uw handelingen vóórdat u begint.** En zijn de immen echt heel lastig: Wees verstandig en stel de inspectie uit. Na deze opsomming wordt de beginner wellicht overvallen door twijfel, maar bedenk, deze basiskennis heb je nodig om het bijenhouden ook voor jou te maken tot A HONEY OF A HOBBY.

Vervolg van mijn imkeren

Na ettelijke jaren werken volgens de variant van collega De Haan beviel het me niet dat te vaak zwermneiging ontstond in het ondervolk met oude koningin, ondanks een overdaad aan ruimte. Ook wilde ik meer zekerheid over de kwaliteit van mijn jonge moertjes, omdat was aangetoond dat koninginnen die vanaf de eerste dag larvestadium als koningin werden gevoerd grotere eierstokken hadden en wellicht vruchtbaarder waren dan soortgenoten die pas in een later larvestadium als koningin werden voorbestemd. Vergeet niet: Als in een moerloos volk redcellen worden aangezet, zijn de eerste rijpe koninginnen voortgekomen uit de oudste larfjes!

Tevens paste ik het aftappen van vliegbijen minder toe en wel omdat het minder effect bleek te hebben



dan ik me had voorgesteld. Talrijke haalbijen wisten de nieuwe vliegopening van de aflegger toch te vinden - daarbij uitbundig bijgestaan door stertselende thuisbijen - en de wanorde sprak me niet aan. Al die overwegingen brachten me tot een gewijzigde aanpak, die in mijn drachtomstandigheden goed bevalt. Nergens zult u een datum aantreffen in mijn overzicht. **Niet de kalender, maar de toestand van het volk is de graadmeter.** Tekening 1 en 2 spreken voor zichzelf.

Als medio april de dracht op gang komt (Paardebloem, Wilg, Esdoorn) vindt controle plaats op vaak verzegeld broed. Twee kantramen vol voer haal ik uit het volk, die komen later weer van pas. Schuif de raten naar buiten en hang aan weerszijden tegen het broednest een vel kunstraat. De volken met bovenbak vol bijen krijgen gelijk een moerrooster en lage honingkamer, waarvan de raten met water zijn bestoven, waardoor ze sneller door de bijen in gebruik worden genomen (na het slingeren vorig jaar zijn ze nat opgeborgen).

Gebruik de stokdoeken. Bedek alle raten die in de kast blijven. In het broednest heerst een temperatuur van ca. 36 graden en een uitgebalanceerde vochtigheidsgraad. Warme lucht maakt dankbaar gebruik van elke mogelijkheid om te ontsnappen en het kost een volk enorm veel arbeid om de schade weer te herstellen.

Eventueel achterblijvende volken worden nu verenigd. Hang een uitgenomen raat met bijen tijdelijk in een drieramer of bedek deze met een doek. Het voorkomt afkoeling en vooral later in het jaar rooverij.

Volk met darrebroedig moertje

Vroeg of laat wordt u gekonfronteerd met bultbroed, in het vroege voorjaar merendeels veroorzaakt door een darrebroedig moertje. Hoe in deze gevallen te handelen?



Verkleumde bijen tegen de dakrand



Verenigen met een moergoed volk nadat de darrebroedige madame is verwijderd is de aangewezen weg. De met bijen bezette raten van het nu moerloze volk hang je gewoon aan weerszijden tegen de bezette raten van het moergoede volk. Voorzorgsmaatregelen zijn zo vroeg in het voorjaar over het algemeen niet nodig (zie Groentje 12/1982, p.311).

Het wordt een kwalijke zaak als het uw enige volk overkomt. Neem alsdan onverwijld contact op met collega-imkers die nog volken gaan verenigen en probeer in het bezit te komen van een koningin met een raampje broed en opzettende (jonge) bijen. Hang dit raam in een lege broedbak met aan weerszijden een raat stuifmeel/opengekrabd voer **zónder bijen** uit het darrebroedige volk.

Verwijder het darrebroedig moertje. Sla vervolgens elke raat uit het darrebroedig volk af in de vrije ruimte van de bak met goede koningin en besprenkel de bijen met een suikeroplossing. Hang de raten met bultbroed indien mogelijk **niet** in het volk terug. Vul de broedbak op met uitgebouwde raten. Geef een paar avonden wat voer (oplossing 1:1) en laat het volk een poosje met rust. Wordt er binnen een paar dagen bij redelijk vliegweer stuifmeel gehaald, dan mag u er het beste van hopen.

Hoe te handelen als het darrebroedig moertje niet is gevonden? Maak dan toch de broedbak gereed, zoals omschreven, zet deze op de plaats van het darrebroedig volk en bevestig vóór de vliegspleet een stukje moerrooster of maak de vliegopening zo klein dat u het moertje bij aankomst kunt wegvangen. Het darrebroedig volkje wordt namelijk op enige afstand door een collega-imker van de raten gestoten. Ook nu een paar avonden wat voer verstrekken.

Ko Zoet



ALGEMENE VERGADERING OP 26 MAART 1983 IN DE REEHORST TE EDE (dus niet in het I.A.C. GEBOUW te Wageningen!)

De Algemene Vergadering zal plaatsvinden op zaterdag 26 maart in het Congrescentrum "De Reehorst" te Ede, Bennekomseweg 24, op ca. 200 meter afstand van het NS-station Ede-Wageningen. Aanvang 10.00 uur.

Afgevaardigden die vragen willen stellen over het financieel verslag **WORDEN DRINGEND VERZOCHT DEZE TEVOREN OP TE ZENDEN** naar het Bijenhuis te Wageningen t.a.v. het D.B. Deze vragen zullen schriftelijk worden beantwoord. Mondeling gestelde vragen tijdens de A.V. over de financiële stukken kunnen in principe niet worden beantwoord.

AGENDA

1. Opening door de Algemeen Voorzitter.
2. Notulen van de vorige Algemene Vergadering (Groentje mei/juni 1982).
3. Mededelingen en ingekomen stukken.
4. Jaarstukken 1981/1982 (Groentje febr. 1983).
5. Verslag Commissie Nazien Boeken (Groentje febr. 1983).
6. Beleid Hoofdbestuur.
De voorzitters van verschillende commissies zullen een kort verslag geven, waarna gelegenheid zal zijn zeer kort enkele vragen te stellen.
7. Vaststellen begroting 1984/1985 en vaststelling quotum 1984.
Het H.B. stelt voor het quotum niet te verhogen.
8. Statuten en Huishoudelijk Reglement toegelicht door mr. P.D. den Bruijgom en de notaris
Behandeling en stemming.
9. Aanwijzen Commissie Nazien Boeken 1983.
Voorgesteld worden: een afgevaardigde uit de groep Groningen en een afgevaardigde uit de groep Friesland.
10. Agendapunt afd. Velp: Is er plaats in ons land voor de Carnica; zie preadvies van het H.B. hieronder. Dit agendapunt werd ondersteund door de volgende afdelingen: Haarlem e.o., Ruurlo, Ugchelen, Dieren, Lunteren, Bennekom, Ede, Renkum, Wageningen en Brummen.
11. Rondvraag.
12. Sluiting.

De pauze zal worden gehouden van 12.30 tot 14.00 uur.

Het Bijenhuis te Wageningen zal tot 14.00 uur geopend zijn. In de pauze van de vergadering staan voor de bezoekers van de Algemene Vergadering in het Bijenhuis een kop koffie en een broodje klaar.

Commissie Voorlichting en Publiciteit.

In De Reehorst zal de Commissie in een stand tonen waar zij in het afgelopen jaar zoal mee bezig is geweest.

PREADVIES VAN HET HOOFDBESTUUR BIJ AGENDAPUNT 9

Bij het beantwoorden van die vraag moeten we uitgaan van de feitelijke situatie in Nederland. Naast imkers, die met de inheemse bij werken, zien we ook lieden, die zich serieus bezighouden met Carnica's, Kaukasiërs en zelfs Italianen. De advertenties in de landelijke bijenbladen geven hiervan duidelijk blijk. Of we die situatie nu moeten toejuichen is een andere zaak, doch verandering hierin aanbrengen zou slechts mogelijk zijn door middel van goed gerichte voorlichting, waarbij aangetoond zou moeten worden, dat het niet mogelijk is in eenzelfde gebied twee of meer rassen naast elkaar zuiver te houden, aldus prof. dr. Ruttner.

In België treffen we evenzeer een dergelijke toestand aan, waarbij t.a.v. enkele rassen zelfs over een eigen landbevruchtungsstation wordt beschikt. In Duitsland voert de Carnica meer en meer de boven- toon; alle Waddeneilanden bezitten er Carnica-bevruchtungsstations. Een sterk argument bij onze oostburen is het houden van deze zachtaardige bij in dichtbevolkte gebieden.

De Koninginneteeltcommissie, die door onze Vereniging wordt beheerd, heeft een landelijke taak, waarin met uitzondering van de ANI alle bijenteeltorganisaties vertegenwoordigd zijn. Vanwege de sterke belangstelling in die richting beschikt deze commissie over een Carnica-afdeling, terwijl die voor de "zwarte bij" nog altijd vacant is.

Conclusie

In ons land met zijn vijf imkersorganisaties worden diverse rassen aangehouden. Of we dat prettig vinden of niet, het is nu eenmaal ieders vrije wil en democratisch recht om met het bijenras zijner keuze te werken. Het uitsluiten of weren van bepaalde rassen is overigens moeilijk realiseerbaar.

Om deze redenen meent het Hoofdbestuur geen andere opstelling te kunnen of mogen innemen dan in de ons omringende landen.

WIJZIGING TEL.NR. VAN HB-LEDEN

In de lijst van Besturen en Commissies (Groentje 1/1983, p. 5) ontbreekt het cijfer 1 vóór het abonnee-nummer van **mevr. J. Brussen-Jansen**, HB-lid Graafschap-Lijmers: 338 moet dus zijn **1338**.

Voor het abonnee-nummer van **dhr. C. Pater Jzn**, HB-lid Utrecht, staat sinds 1 maart het cijfer 6: 1305 wordt dus **61305**.

WEDEROM (en misschien voor het laatste) DE STATUTENWIJZIGING

De tijd schrijdt voort: het is inmiddels 1983 geworden en over enkele weken zal de algemene ledenvergadering worden gehouden, waarin aan u de wijziging van de statuten van onze vereniging zal worden voorgelegd.

Niet kan worden gezegd, dat daarbij over ijs van één nacht is gegaan. U zult zich herinneren dat na uitvoerige voorbereiding in de algemene ledenvergadering van 3 april 1982 aan u een concept van een akte van statutenwijziging is voorgelegd. Daarover is toen uitgebreid gediscussieerd en de vergadering sprak zich met een grote meerderheid uit vóór het doorgaan op de met de voorgelegde concept-statuten ingeslagen weg en aldus geschiedde.

Uit de discussie op 3 april 1982 zijn enkele wijzigingen in de u bekende tekst aangebracht.

De eerste wijziging betreft artikel 21 van de statuten, waarin de Afdeling Handel aan de orde wordt gesteld. Voorgesteld wordt dit artikel als volgt te redigeren:

"De vereniging kan zich bezighouden met handelsactiviteiten, mits deze activiteiten rechtstreeks of zijdelings verband houden met de bijenteelt en binnen de doelstellingen van de vereniging vallen, een en ander in de meest ruime zin des woords".

De tweede wijziging betreft de schorsingsprocedure van artikel 7. Artikel 7 lid 1 luidt thans als volgt:

"Het hoofdbestuur is bevoegd in overleg met het bestuur van de desbetreffende subvereniging een lid door schriftelijke kennisgeving te schorsen ..." (overigens ongewijzigd).

Voorts komt in het voorstel voor de uniforme statuten van de subverenigingen de leeftijdsgrens van 65 jaar voor bestuursleden te vervallen.

Met het vorenstaande hebt u een volledig beeld van het voorstel tot statutenwijziging, zoals dit door het Hoofdbestuur aan u zal worden voorgelegd ter goedkeuring in het vertrouwen dat na de gedegen voorbereiding u zich met de tekst van het concept zult kunnen verenigen.

Als u zich nogmaals wilt oriënteren kunt u dit doen door middel van de Groentjes van februari, juni, oktober en november 1982 en wel op de pagina's 35 e.v. 158/159, 241/242 en 270/271.

Indien tot de statutenwijziging door u wordt besloten, zal met spoed de desbetreffende akte worden verleden, waarna de statutenwijziging een feit, zelfs een rechtsfeit is geworden.

Het Huishoudelijk Reglement zoals dit thans nog geldt blijft zijn gelding houden, behalve indien een bepaling in het Huishoudelijk Reglement strijdig is met de nieuwe statuten. In dat geval gaat de statutaire bepaling voor, met andere woorden de desbetreffende bepaling van het reglement is niet meer van kracht. In de loop van dit jaar zal dan ook gewerkt

moeten worden aan een nieuw concept Huishoudelijk Reglement, opdat de algemene ledenvergadering van 1984 zich daarover kan uitspreken.

Tenslotte past nog een woord van dank aan allen, die zich de moeite hebben gegeven zich in deze materie te verdiepen en commentaar hebben geleverd. Ook indien de invloed daarvan niet rechtstreeks in de teksten is terug te vinden, is dit commentaar altijd weer aanleiding geweest om zich op de verhouding tussen leden en vereniging te bezinnen.

Mr. P.D. den Bruijom

VERSLAG HOOFDBESTUURSVERGADERING OP 15 JANUARI 1983 BIJENHUIS WAGENINGEN

Aanwezig: J.J. Speelziek (voorz.), mw. A. van An-
del-van Rossum, mw. J. Brussen-Jansen, J. Fluyt,
R.H. Geskes, A.H. Hartman, J.E. Kleinmeijer, J.A.
Krabbenborg, W.H. de Lange, A. van Lavieren, M.W.
v.d. Meulen (1e gedeelte), E. Meijberg, P.C. Muntje-
werf, C. Pater Jzn, mw. T.E.A. Rive, T.A. Visch, Th.
Weijman.

Afwezig: G. Bruls

Voorz. opent de vergadering en bedankt hr. v.d.
Meulen voor 11 jaar lidmaatschap van het Hoofdbes-
tuur.

Verslag vergadering 20 november 1982 wordt
goedgekeurd.

Organisatiestructuur en personeelsbeleid: Diver-
se vragen n.a.v. het rapport van hr. Meijberg worden
door hem beantwoord.

- Meer-uren zijn niet toegestaan.
- Hr. Krabbenborg en hr. Hoogstede zullen beurte-
lings naar de markt gaan binnen hun vaste uren.
- Mee-functioneren van depothouders in marktge-
beuren wordt besproken op depothoudersdag in
februari.

Hr. Pater legt uit dat e.e.a. zeer complex is.

Hr. Muntjewerf kan zich voorstellen, dat Handel
voor verkoop op markten zorgt en dat Vereniging een
voorlichtingsstand heeft, waarvoor men per groep
een voorlichter aanzoekt.

Hr. Pater waardeert dat hr. Meijberg, evenals hijzelf
destijds, maandelijks contact met het personeel wil
hebben.

Financiële stukken: De suikerdistributie aan Ver-
spreide Leden zal met ingang van de nieuwe Statu-
ten worden afgeschaft.

Handel: Goederenvoorraad is f 150.000,- terugge-
lopen. De post debiteuren moet worden verlaagd,
hiermee komen we de krediteuren tegemoet.

Concept/exploitatie rekening: Kostenaspect is te-
ruggelopen.

Begroting: Hr. Krabbenborg: Door andere opzet
kastenfabrikage, binnen het Bijenhuis, kan dit onder-
deel winstgevend worden. Het H.B. gaat hiermee
akkoord.

Hr. Muntjewerf en mw. Brussen: Wat doen wij aan propaganda en voorlichting? Er is behoefte aan ondersteuning en coördinatie.

Hr. Visch: Commissie Voorlichting en Publiciteit moet bezien hoe zij f 9.000,- beter aan voorlichting kan besteden dan propaganda via de marktkraam van afd. Handel.

Spuitschade: Hr. Hartman trekt zich terug uit Bestrijdingsmiddelencommissie. Kaarten van de Polder zullen worden gepubliceerd in het Groentje of worden verzonden naar de afdelingen. Dhr. van 't Land krijgt een antwoordapparaat op de telefoon.

Hr. Hartman: Maak gebruik van het bandje van het Consulentschap voor het Fruit.

Hr. Muntjewerf: Dit punt behoort te worden besproken in de Bestrijdingsmiddelencommissie van het LBS. Bij het Landbouwschap moeten we laten weten welke moeilijkheden wij hebben gehad. Besloten wordt dat het D.B. dit nader zal bezien.

Commissie Onderwijs: Hr. Pater: Administratief moeten cursussen worden ondergebracht bij Land- of Tuinbouwscholen. We zullen wellicht het bevoegd gezag verliezen. Concept-leerplan is er. Een concept-schrijven over deze punten aan het Ministerie zal worden behandeld in afd. Bijenteelt van het LBS.

Koninginneteeltcommissie: Hr. Visch: Waarschijnlijk kunnen we nog maar één jaar gebruik maken van koninginneteeltstation Schiermonnikoog. We zullen dan moeten "verkassen" naar een ander gedeelte van Schier of naar Vlieland.

In het Groentje (najaar) komt er een afsluitende publicatie over Vlieland, eventueel ook een speciale dag.

Commissie Voorlichting en Publiciteit: Hr. Muntjewerf: loopt goed.

Redactiecommissie: Mw. Rive: Nieuwe medewerker O.B. de Kat. Groentje komt voortaan met 32 pag. uit.

Mw. Rive: Graag andere naam voor haar functie i.v.m. externe kontakten. H.B. akkoord met algemeen secretaris extern en secretaris-penningmeester intern.

Proefbijenstand: Hr. Muntjewerf waarschuwt voor bezuinigingen binnen de Ministeries; in slechte organisaties wordt het eerst het mes gezet. Na discussie wordt besloten dat er z.s.m. een vergadering van de Bedrijfsraad, waar dit punt kan worden besproken, moet komen.

Rondvraag

Hr. Muntjewerf: Informeert of H.B.-leden, die 9 jaar zitting hebben gehad, nu moeten aftreden. Besloten wordt dat dit zal worden uitgewerkt in de eerstkomende D.B.-vergadering.

Mw. Brussen: Attendeert op de concept-drachtplantenposter en poster "Spaar de Bijen".

Mw. v. Andel: Bestaat de film "Als een bij een bij ontmoet" nog? Niet bekend.

Hr. Pater: Er is vraag van de afdelingen naar gezamenlijk briefpapier. Via annonce in Groentje zullen we de belangstelling peilen.

JAARVERSLAG SCHIERMONNIKOOG 1982

Ook in 1982 nam het aantal aangevoerde kastjes toe, hoewel de toename niet zo groot was als het jaar daarvoor. We stegen van 1.350 naar 1.429. Het voorjaar was op Schier langdurig zeer koud. Toen de volken gecontroleerd moesten worden kon dat daardoor (temp. 0-3°) niet op tijd plaatsvinden. Eerst op 19 april was het weer zodanig dat een vluchtige controle mogelijk was. Het bleek toen dat de volken zich na 2 ramen broed niet verder ontwikkeld hadden. Darren waren slechts in één volk aanwezig en dan nog in gering aantal.

Dit betekende dat op 15 mei het station niet geopend kon worden. Nu bleek het hoe goed het is dat de imkers vóór het inzetten van de teelt dit even telefonisch meedelen. Hun, die dat gedaan hadden, werd direct mededeling hiervan gedaan. Dat was wel een teleurstelling, want men had de volken er al voor klaar en de leiders van enkele grote groepen deelden mee dat het een vermindering van het aantal kastjes zou veroorzaken. Vandaar de slechts lichte stijging het afgelopen jaar.

Resultaten:	Totaal	Goed	%	D.B.	moerloos	dood
1e helft juni	166	99	59,6	25	38	3
2e helft juni	531	383	72,1	55	74	6
1e helft juli	134	83	61,9	6	29	7
2e helft juli	140	89	63,6	4	22	4
	971	654	67,3	90	163	20

Misschien is in de 1e helft van juni het resultaat nadelig beïnvloed, doordat er geen overvloed aan geslachtsrijpe darren was. Gering is het aantal ingezonden kaarten: 68,8%. Dat zou toch eigenlijk 100 % moeten zijn!

Enkele getallen en opmerkingen:

- 1) 22 imkers hadden een resultaat van 100% en 12 van 0%.
- 2) Er waren 12 imkers die 1 kastje inzonden: resultaat 7 fout en 5 goed.
- 3) Slechts 13 imkers konden meedelen dat bij de 2e controle toch nog een koningin aan de leg was gegaan. Hebben die imkers hun kastjes bij avond gecontroleerd en hebben ze een moerroostertje gebruikt, opdat de eventuele koninginnen niet thuis zouden kunnen uitvliegen voor ze aan de leg zijn gegaan?
- 4) De leeftijd van de ingezonden koninginnen varieert nog al n.l. tussen 1 en 8 dagen. Eén imker noemde 12 dagen (resultaat 14-11) en een andere 14 dagen ("met arrestkooitje"): resultaat 1-1.
- 5) 3 imkers zonden doppen op. Resultaten van 2 van hen 3-3 en 4-2.
- 6) Denk er om dat een moeder die eerst darrebroedig is bij de 2e controle toch goed kan blijken te zijn (1 imker meldde dit).
- 7) Er waren enige kastjes met ontzettend veel darren. In de spleetopening konden 4 de hele opening afsluiten. Als we er 4 dode uitgepeuterd hadden,

zaten er ook al weer 4 voor. Dit is tegen de voorschriften. Waarschijnlijk waren er ramen met darrebroed ingehangen, want het verschijnsel deed zich in het begin niet voor.

8) Een imker vindt dat er veel vliegbijen op Schier achterblijven. Dat klopt. Hoe meer oude bijen in het kastje zitten, hoe minder er na 2 of 3 weken weer thuiskomen. Bovendien komen er in diezelfde tijd nog geen jonge bijen bij.

9) De nieuwe kaarten voldoen goed. Alleen zijn er nog imkers die ze niet volledig invullen. Vandaar dat in bovenstaand lijstje de horizontale tellingen niet kloppen.

De heer Roelen, lid van de K.T.-commissie, heeft de kaarten gesorteerd en de gegevens in een schematisch overzicht op papier gezet. Maar wat moet hij beginnen met kaarten waarop geen begin- en einddatum staan? Ook staan in het overzicht veel vraagtekens op de plaats waar de leeftijd van de koningin moet staan.

10) Volledigheidshalve hieronder de volkjes die naar Vlieland gingen in de 1e helft van juni:

3-ramers 58 41 70,7% 14 ML 3 DB

Kirchhainers 78 46 59 % 11 ML 21DB

Op Vlieland lieten de Kirchhainers het er dus bij zitten ten opzichte tegenover de 3-ramers. Op Schier was het 53 en 52%.

11) De brand die op het B.S. door een achteloos weggeworpen brandende lucifer van rokende kinderen ontstond heeft gelukkig op het terrein praktisch geen schade aangericht. Alleen is die plaats nu kaal en zwart. De braamstruiken en andere heesters met het hoge helmgras zijn nu weg. Maar aan het eind van het seizoen 1983 zal het ongeveer weer normaal zijn.

Het zal moeilijk na te gaan zijn of er ook schade is aangebracht aan de volkjes die er nog stonden. Van 2 imkers kregen we slechte resultaten, die gedeeltelijk door de brand zouden kunnen zijn ontstaan.

De oppervlakte van het verschroeide terrein is ongeveer 250 m², dus 25 x 10m. De afstand tot de achterkant van de stal is ongeveer even groot. De windrichting was evenwijdig aan de achterwand. Publiek heeft met takken het vuur tot staan gebracht. De brandweer bluste na.

12) We hebben weer heel wat kastjes met de hamer moeten openen en sluiten, zo erg kleefde de verf van de werveltjes. Wat een storing en wat een tijdsverlies! Denkt U daar om? Denkt U ook aan de gezondheidsverklaring? Als wij niet aanwezig zijn bij de ontvangst op de boot maakt U deze dan met punaises vast aan één van de kastjes. Groepen kunnen op dezelfde wijze het briefje met de namen en het aantal kastjes van hun groep bevestigen.

Een paar groepen hebben moeilijkheden gehad met het verzamelen van de kosten, die de deelnemers aan hun groep moesten betalen. Als iedere leider van de groep bij ontvangst van de kastjes vóór het transport naar Schier tevens het geld ontvangt, hoeft men geen moeilijkheden daarmee te hebben. De lei-

der krijgt het geld dan op tijd en kan dus ook op tijd het geld overmaken.

Nu nog iets over mezelf: Zo nu en dan krijg ik een imker aan de telefoon, die me vraagt of het juist is dat ik het werk voor het B.S. het komende seizoen zal staken. Dat is **niet** juist. In verband met mijn leeftijd zal ik echter geen cursussen bijenteelt meer geven. Ook heb ik eind 1982 bedankt voor het lidmaatschap van de commissies Onderwijs en Honing en voor het voorzitterschap van de commissie Koninginnenteelt. In de Aktiviteitengids komt mijn naam niet meer voor op de lijst van sprekers. Eind 1983 treed ik ook af als H.B.-lid voor de provincie Groningen.

Blijft dus over (behalve misschien wat "losse aangelegenheden"): het lidmaatschap van de commissie Koninginnenteelt en het werk op Schier.

R.H. Geskes

REGLEMENT 1983 BEVRUCHTINGSSTATION SCHIERMONNIKOOG

1. Inzending

Alleen leden van de bijenhoudersverenigingen, die onder de Bedrijfsraad vallen, mogen bevruchtingsvolkjes inzenden.

2. Openstelling

In 1983 wordt het station opengesteld van 28 mei t/m 31 juli.

3. Verzending

De kastjes moeten in overleg met de heer Geskes worden aangeboden en afgehaald. Verzending dient franco te geschieden. De kastjes worden niet franco geretourneerd.

Als men de kastjes bij de boot aflevert geeft men er een briefje bij waarop de naam en adres en het aantal kastjes van de imker staan. Voor groepen moet men dan hetzelfde op het briefje zetten van alle deelnemers en van ieder het aantal volkjes.

Als er geen commissielid aanwezig is om de kastjes in ontvangst te nemen, hecht men het briefje op één van de kastjes.

4. Betaling

Per volk dient f 5,50 (bevruchtigsgeld- en vrachtkosten voor de boot) per girobetaalkaart of bankcheque te worden voldaan aan een van de commissieleiden bij de aflevering aan de boot.

Indien er geen commissielid aanwezig is, s.v.p. dit bedrag onverwijld storten op giro 89.98.89 t.n.v. de heer R.H. Geskes, Alb. Schweitzerplantsoen 13, 9301 HA Roden, tel. 05908-19699.

Als men de kastjes weer ophaalt krijgt men één of meer kaarten voor iedere deelnemende imker om de resultaten mee te delen. Deze zo spoedig mogelijk insturen !!!

5. Aanmelding

Voordat de teelt wordt ingeleid dient dit aan de heer Geskes te worden meegedeeld, zodat eventuele spoedberichten of wijzigingen in het reglement aan de telers kunnen worden doorgegeven.

6. Gezondheidsverklaring/Vervoersbeschikking Schiermonnikoog

Om verspreiding van mijtziekte te voorkomen worden op Schiermonnikoog alleen volkjes toegelaten indien ze zijn voorzien van een gezondheidscertificaat. Controle heeft plaats door de AID bij de laadplaats voor de oversteek. Het gezondheidscertificaat had op 15 sept. j.l. aangevraagd moeten zijn. Degenen, die dit hebben verzuimd, dienen onmiddellijk contact op te nemen met de Rijksbijenteeltconsulent, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek. Volkjes zonder gezondheidsverklaring worden geweigerd.

7. Eisen die worden gesteld aan volken en kastjes

- voldoende voer;
- vrij van darren en darrebroed.
- vlieggaten moeten afdoende kunnen worden afgesloten en wel zodanig, dat de volken bij het afsluiten van de vlieggaten lucht krijgen.
- ventilatieopeningen moeten met metaalgaas (geen nylon) zijn afgesloten;
- vlieggaten moeten aan de binnenzijde voorzien zijn van een niet verstelbaar darrerooster (doorlaat 5 mm);
- kasten moeten solide zijn;
- deksels moeten stevig met schroeven op de kastjes zijn vastgezet;
- op elke kast duidelijk en onuitwisbaar naam, adres en tel.nr. van de eigenaar vermelden (dit moet corresponderen met de naam op de gezondheidsverklaring).

INDIEN NIET AAN DE BOVENVERMELDE EISEN IS VOLDAAN WORDEN DE KASTJES GEWEIGERD OP HET BEVRUCHTINGSSTATION.

8. Plaatsing van kratten

Bij inzending van 2 of meer kastjes mogen deze in kratten van ten hoogste 3 stuks worden ingezonden. De kasten moeten zodanig in de krat zijn aangebracht dat de vlieggaten geopend en gesloten kunnen worden zonder dat de kratten zelf geopend behoeven te worden.

- De plaatsing geschiedt op aanwijzing van de leden der commissie.
- De commissie zal voor toezicht zorgen, maar stelt zich niet aansprakelijk voor schade, die het gevolg is van diefstal, beschadiging of welke andere schade ook.
- Gedurende de tijd dat de kastjes op het eiland zijn mogen zij **niet** worden geopend.
- Met het oog op het vervliegen der koninginnen is het verboden om de terreinen van het bevruchttingsstation te betreden.

9. De **resultaten van de bevruchting** dient u door te geven aan de heer R.H. Geskes.

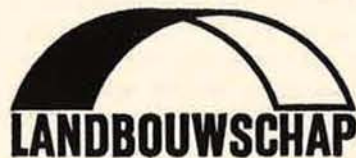
N.B. De Handleiding voor Koninginneteelt is verkrijgbaar door overmaking van f 3,50 op giro-nummer 823276 t.n.v. VBBN, Bijenhuis Wageringen, onder vermelding van: Handleiding K.T.

HET REIZEN NAAR DE FLEVOPOLDER IN 1983

Van de heer W. v. 't Land ontvingen wij bericht dat in 1983 dezelfde regels voor plaatsing van bijenvolken zullen gelden als in 1982. Met nadruk wordt erop gewezen dat de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolder de regels nauwlettend zal controleren. Hierbij zal ook de medewerking van het Consulentenschap voor de Bijenteelt en de Algemene Inspectiedienst worden ingeroepen. Voor plaatsing in de Flevopolders schriftelijk aanvragen bij de heer W. v. 't Land, Oude Bouwheerstraat 7, 3772 AL Barneveld, tel. 03420-12607 (tussen 17 en 18 uur), niet op zondag. Opgave is ook mogelijk bij de heer G.W. Veringa, Walvisstraat 4, Dronten, tel. 03210-3825 (tussen 18 en 19 uur). Voor het koolzaad uiterlijk voor 15 april, en voor de andere drachten uiterlijk voor 15 mei. De vergoedingskosten zijn dit jaar f 2 per volk per gewas, incl. b.t.w. en f 1 per vergunning voor administratiekosten. Ook dit jaar zullen de volken zoveel mogelijk per provincie of gewest geplaatst worden. Dit is noodzakelijk om een zo goed mogelijke ziektepreventie en controle te kunnen uitvoeren en zonodig vlot te kunnen bemonsteren.

Ook kan dan de reisafstand zoveel mogelijk beperkt worden en kan plaatsing van illegale volken worden onderkend. Nauwlettend zal er ook op worden toegezien, dat alle bijenvolken voorzien zijn van een kaartje met daarop in onuitwisbaar schrift naam, adres en telefoonnummer van de eigenaar. Zowel bij illegale plaatsing of zonder kaartje zullen de volken op kosten van de eigenaar worden verwijderd. Imkers die uit gebieden komen waarvoor de Vervoersbeschikking van toepassing is zullen hun vervoerbevis tijdig moeten kunnen overleggen.

Verdere mededelingen n.a.v. onze gesprekken met de RIJP in een volgend nummer.



BESTUIVINGSREGELING 1983 ONGEWIJZIGD

Onze leden, die bijenvolken willen gaan verhuren in boomgaarden bij aardbeien, augurken en ander fruit, raden wij aan gebruik te maken van de bestuivingsregeling, waarin rechten en plichten van verhuurder en teler zijn vastgelegd. Exemplaren kunt u gratis aanvragen bij het Bijenhuis.

Ziekte is geen schande, onverschilligheid wel. Neem bij verdacht gedrag van Uw volken contact op met de voorzitter van Uw Z.B.T.



onderwijs demonstratie voorlichting

CURSUSSEN (vervolg)

Afd. Zwolle: Bloemen en haar vrienden: A.H. Hartman, Beukenallee 15, Zwolle. ☎ 05200-18867.

Afd. Beetsterzwaag e.o.: Beginners en gevorderden (bij vold. deelnl.): H.J.J. v.d. Broek, Dollard 72, Drachten. ☎ 05120-20489.

LERAREN BIJENTEELT

De lijst van geslaagden (Groentje 1/1983 + Info 3/1982) dient aangevuld te worden met: G. Hoving, Neerijnen 58, 3772 ER Barneveld.

STAGEADRES GEVRAAGD

I am 17 years old and still at school. I have applied through the 'Central Bureau for Educational Visits and Exchanges' to spend 3 weeks in the summer in Holland studying beekeeping and was given your name by Mr. C. Tomsley, as someone whom might be able to put me in touch with someone who would be prepared to offer me hospitality for the time. I have my own apiary with 3 bee hives. On leaving school I hope to follow a career in Agriculture.
Yours faithfully, Matthew Wight, Birmingham, UK.

Wie reageert? Adres aanwezig op het Bijenhuis.

OPROEP AAN DE LEDEN

Hierbij nodigt de Commissie Voorlichting en Publiciteit U uit voor een DIAWEDSTRIJD.

De door U ter beschikking gestelde dia's in kleur en in standaardformaat, moeten als onderwerp bijen hebben, of er moet duidelijk bijenhouden uit blijken, of het betreft drachtplanten.

U kunt Uw dia's of kleine diaserie **vóór 1 november 1983** inzenden naar het Bijenhuis te Wageningen onder vermelding van Uw naam, woonplaats etc. Gelieve op de enveloppe eveneens te vermelden DIAWEDSTRIJD.

In november gaat een deskundige commissie de inzendingen beoordelen en bepalen wie de beste diaserie heeft gemaakt. Hiervoor wordt een prijs ter beschikking gesteld.

Begin 1984 maakt de Commissie in het Groentje de prijswinnaar(s) bekend.

Van de beste dia's worden posters gemaakt en bovendien zullen deze worden gebruikt voor het samenstellen van diaserieën, die ter beschikking staan van de afdelingen voor voorlichtingsactiviteiten.

REINIGINGSVLUCHT

Spatjes op wasgoed en dergelijke

Vorig jaar kregen wij van dhr. v.d. Wateren uit Haarlem een verslag van een gesprek tussen hemzelf en de heren Derksen en Hoek van de milieu-politie: betreffende de door derden ondervonden last i.v.m. het vervuilen van wasgoed door bijen.

Milieupolitie: Kunt U en ook de andere imkers in Haarlem om overlast te voorkomen de bijen niet beter elders plaatsen, zodat er in de maanden dat de bijen vliegen geen bijen in de tuin zijn?

Hr. v.d. Wateren: Lijkt het niet nuttiger dat milieubeschermende organisaties degenen, die klagen over spatjes op het wasgoed gaan vertellen dat zij dwarsliggers zijn in het behoud van een goed milieu? Zij moeten blij zijn dat er imkers zijn die zich opofferingen getroosten, zowel financieel als in tijd voor het houden van bijenvolken.

Opmerkingen

- Verhouding tussen bijenspatjes en andere uit de lucht afkomstige neerslag in getallen:

Op een autodak van $\pm 1 \text{ m}^2$ liggen 5 à 10 bijenspatjes en in een iets dikkere laag de andere neerslag van onbekende herkomst.

De bijenspatjes hebben in een totaaloppervlakte van één cm^2 dus een verhouding van 1 op 10.000. Waar praten we over!

- Een ander getallenvoorbeeld is die van de straalsgewijze verdeling van de uitvliegende bijen. Uit de bijenkasten (6 stuks) vliegen 100 bijen per minuut uit en verdelen zich straalsgewijze. Gemiddeld zullen zij in de zomermaanden één in de 7 dagen wat laten vallen. Op 50 meter afstand vliegt daar dan slechts 1 bij per 3 min. overheen, dat is 20 per uur. Met een achturige vliegtag (dat is lang) 160 per dag. Eens in de 7 dagen een poepje. Dat zijn 23 poepjes per dag op die ene m^2 , tenminste als ze het allemaal zouden laten vallen op die ene m^2 in die straal. Laten we aannemen dat ze het vanaf de kast tot op een afstand van 100 meter allemaal laten vallen, dat is echter langer, dan zou dat betekenen, dat per dag per m^2 binnen een straal van 100 meter er slechts 0,23 poepje valt.

Conclusie

Aan het eind van de discussie was het prettig om te horen dat de heren Derksen en Hoek het volkomen eens waren dat de bijen niet weg mogen, maar ook niet kunnen verdwijnen uit de stedelijk agglomeratie.

**U weet het toch nog? Het is verboden buitenlandse koninginnen in te voeren.
Houdt u daaraan, in ons aller belang.**

BIJENTEELT IN:



ITALIË

Imkerervaringen in Dolce Italia

De FAO, waarvoor ondergetekende in Tunesië werkzaam is op het gebied van de bijenteelt, heeft me in de gelegenheid gesteld enige weken ervaring op te doen op een zeer groot imkerbedrijf in Noord-Italië. Ik heb daar gewerkt bij Domenico Porrini in Brebbia (Varese), vlakbij het Lago Maggiore.

Van jongs af aan zit signor Porrini in het bijenvak, evenals zijn vader. Deze was het die destijds in de provincie Lombardia de bijenteelt stimuleerde en zich heeft ingespannen voor de modernisering daarvan. Momenteel is de zoon nog steeds zeer actief op het gebied van de bijenteelt en in Italië wat dat betreft beslist geen onbekende. Dat valt niet te verbazen, want hij is met zijn 3000 (!) volken een van de grootste bijentelers van het land. Zijn bedrijf is uitermate goed geoutilleerd en georganiseerd. Porrini werkt met twee zoons en één vaste kracht. Daarnaast zijn er in het drukke seizoen enkele vakantie-hulpen ingeschakeld en niet te vergeten de familieleden.

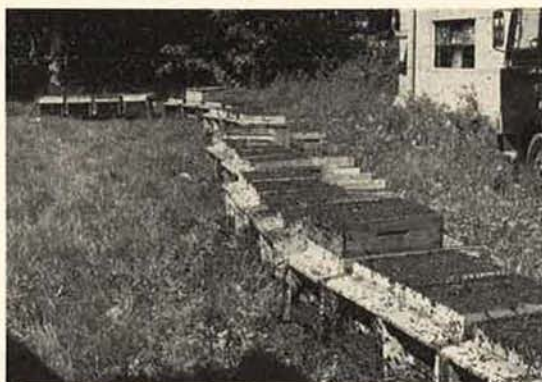
Honingoogst

Toen ik eind mei (1982) arriveerde stond de acacia (*Robinia pseudoacacia*) in volle bloei. Het was volgens de heer Porrini een zeer goed jaar: een productie van 5 kg per volk per dag was niet abnormaal. Na 3 dagen bleken de honingkamers van veel volken reeds vol te zitten. Elke honingkamer had 8 ramen, waarvan 3 met kunstraat; geen koninginnerooster; één broedkamer en Dadant 10-raams. Geschatte opbrengst aan acaciahoning: 70 ton van 2500 produktievolken!



Sterke volken op de acacia met elk 3 mellaria of honingkamers en baardvorming.

De honingoogst gebeurt volgens een bepaald stramen. Als de nectar-"flow" vermindert, worden 's middags de volle honingkamers afgenomen. Er kan niet gewacht worden tot de ramen mooi zijn verzegeld. Daarvoor ontbreekt de tijd. De bijen worden uit de honingkamers geblazen met samengeperste lucht, een erg snelwerkende methode (**zie voorplaat**). De honingkamers worden op een vrachtwagen geladen en naar huis vervoerd. Als de volle honingkamers verwijderd zijn, worden deze vervangen door lege. De honingkamers worden met behulp van



De honingkamers zijn afgenomen, de bijen wachten geduldig op nieuwe.

2 veren (voor- en achterkant) aan de broedkamer bevestigd, dat voorkomt problemen tijdens het reizen. 's Morgens vroeg (2 uur) vertrekt men naar de plaatsen waar de vorige middag de honingoogst is gepleegd. De Dadantkasten hebben een vaste bodem en zijn voorzien van een reisveranda, die eenvoudig en snel met een scherpje kan worden afgesloten. De (zware) kasten worden met mankracht op de vrachtwagens geladen en getransporteerd naar de nieuwe lokaties. Tegen 8 uur 's ochtends zijn de werkzaamheden gewoonlijk beëindigd. Meestal werkte ik samen met de heer Porrini tijdens het verplaatsen der volken. Twee man konden de vrachtwagen laden en ontladen, omdat er een hydraulische brug achterop zat.

Nog tijdens de bloeiperiode van de acacia hebben we in één week (!) zo'n 2000 volken verplaatst. Het merendeel ging naar plaatsen waar de acacia nog in volle bloei was (de bloeiperiode is hooguit 2 weken), een 500 volken zijn naar de Alpen getransporteerd voor de productie van bloemenhoning. Na de acacia wordt de tamme kastanje opgezocht, die ook veel honing levert. Daarna volgen nog witte klaver en guldenroede. De paardebloem geeft nog vóór de acacia een kleine opbrengst.

De extractie gebeurt d.m.v. 3 radiaire slingers die op de eerste verdieping zijn geplaatst. De honing wordt gedurende één week bewaard in 6 tons containers (maturing). Deze staan op de begane grond. Van daaruit volgt de opslag in 300 l vaten die zich in de kelder bevinden. Door gebruik te maken van de zwaar-

tekracht zijn honingpompen overbodig. De definitieve emballage gebeurt 's winters. De honing wordt verkocht voor ongeveer 6000 lire en gros per kg, terwijl er en detail ongeveer 8000 lire voor betaald moet worden.

Koninginneteelt

Tweemaal per jaar produceert Porrini kunstzwermen. In april/mei, na de bloei van de paardebloem, had hij de eerste serie gemaakt. Ongeveer 100 stuks, allemaal bestemd voor de verkoop. In juli, evt. augustus, als de volken na de kastanjedracht erg sterk zijn, gaat hij nogmaals zwermen maken, die dan voor eigen gebruik zijn bestemd. De zwermen zijn gehuisvest in eenvoudige 5-raamskastjes, 3 ramen broed en 2 ramen honing/stuifmeel. Zo'n kunstzwerm met bevruchte moer wordt verkocht voor ca. 70.000 lire.

De eerste serie van 1000 stuks hebben we begin juni aan een inspectie onderworpen, omdat ze spoedig afgeleverd moesten worden. Dat was volgens Porrini de eerste controle sinds het moment waarop ze gemaakt waren. Het merendeel bleek over een bevruchte koningin te beschikken. Waar dat niet het geval was werd een bevruchte koningin geïntroduceerd, besteld bij Piana te Bologna. Voor introductie werd het verzendkooitje gebruikt en de begeleiders werden niet verwijderd. Waren de volkjes te zwak, dan werden bijen en/of broed, afgenomen van sterke volken op naburige lokaties, toegevoegd. Zonder enige scrupules werden bijen aan de kunstzwermen toegevoegd. Gaat goed, volgens Porrini, geen problemen met vechterij en zo. Italiaanse bijen zijn in vergelijking met de Tunesische erg vriendelijk voor elkaar.

Het grootste deel van de koninginnen die signor Porrini teelt worden gebruikt in zijn kunstzwermen voor de verkoop. De zwermen die in de zomer worden gemaakt, krijgen een bevruchte koningin, geteeld door Piana. Porrini teelt geen koninginnen voor de verkoop. De methode die hij gebruikt voor de teelt van koninginnen, berust op hetzelfde principe als dat van Piana. Een koninginneteeltkast bestaat bij Porrini in feite uit drie volken, die in één grote kast zijn ondergebracht en in totaal 25 broedramen bezetten. Het linker- en rechtervolk heeft een koningin (dit zijn sterke volken), het middendeel is het eigenlijke teeltvolk, bestaande uit 5 ramen en zonder koningin. Elk volk heeft zijn eigen vliegopening. De scheidingswanden tussen het linker- en rechtervolk en het moerloze volk zijn gedeeltelijk voorzien van een moerrooster. Bijenverkeer tussen de volken onderling is dus mogelijk.

Het moerloze volk verkeert in opgewonden stemming, het wil "zijn" koningin wisselen. In deze situatie zullen de bijen aangeboden jonge larfjes accepteren teneinde een "nieuwe" koningin op te kweken. Als de omstandigheden gunstig zijn worden in dit volk maximaal 20 larfjes overgebracht. De volgen-

de dag worden de geaccepteerde larfjes verwijderd en vervangen door larfjes van 24 uur oud, die afkomstig zijn uit een "breeder"-kolonie, een volk met een kwalitatief zeer goede koningin. De heer Porrini bezit een aantal van deze geselecteerde volken. Direkt naast het raam met de larfjes bevindt zich aan weerszijden een raam met open en gesloten broed en verder is er een raam met uitlopend broed en een raam met pollen/stuifmeel aanwezig.

Na 5 dagen, als de na de tweede overlarving geaccepteerde cellen zijn gesloten, wordt een nieuwe serie larfjes geïntroduceerd. De juist gesloten cellen worden in een willekeurig pleegvolk overgebracht. Als de omstandigheden ongunstig zijn (koud weer, geen nectar) dan worden niet meer dan 12 larfjes aangeboden. Overigens, het teeltvolk wordt altijd gevoerd! Het teeltraam heeft boven de larfjes een voerbakje waarin steeds suikerwater aanwezig is. Volgens Porrini is de acceptatie gemiddeld 80%. Het dubbele overlarven levert naar zijn mening koninginnen, die kwalitatief superieur zijn aan moertjes geteeld volgens de enkelvoudige overlarvingsmethode. Hij staat daarin niet alleen, hoewel er ook gerenommeerde koninginneteelers zijn die dubbel overlarven alleen maar dubbel werk vinden. Als de koninginnecellen rijp zijn, worden ze gebruikt voor introductie in de kunstzwermen. Porrini bespaart zich zodoende de moeite verbonden aan het instandhouden van bevruchttingsvolkjes e.d. maar is daarentegen niet in staat een selectie van de jonge, maagdelijke koningin uit te voeren.

Varroa

We hebben het uiteraard ook over de Varroa gehad. In 1981 is in Noordwest-Italië aan de grens met Joegoslavië officieel de aanwezigheid van Varroa vastgesteld. In datzelfde jaar is daarom een reisverbod ingesteld voor imkers in een zone van, naar ik meen, 10 km langs deze grens. Nu is zo'n reisverbod waarschijnlijk helemaal niet zo'n effectieve methode om de verspreiding van Varroa tegen te gaan, in elk geval kwam dit verbod te laat voor een aantal imkers die in 1981 vanuit de omgeving van Milaan naar de grens-



streek hadden gereisd. Voor de winterperiode 1982-1983 gaat men een beroep doen op een groot aantal imkers om mee te doen aan een controle op de aanwezigheid van Varroamijten in hun volken d.m.v. onderzoek van het wasmul.

De (onvermijdelijke) komst van de Varroa naar de streek waar signor Porrini imkert zal voor hem een extra werkbelasting met zich meebrengen. Ik had de indruk dat hij de Varroa absoluut niet onderschat, maar tegelijkertijd ben ik ervan overtuigd dat hij voorbereid zal zijn op de dag waarop hij de Varroa daadwerkelijk zal konstaten. Want het succes van deze ondernemende imker is voor een belangrijk deel te danken aan het feit dat hij zijn zaakjes altijd prima en op tijd voor elkaar heeft gehad. Avanti, Porrini!



POST SCRIPTUM d.d. 23.10.1982

Hierbij een overzicht van de diverse reizen die de heer Porrini met zijn volken in 1982 ondernam, waarbij de grootste afstand 100 à 150 km bedroeg. De opbrengst was weliswaar 145.500 kg in totaal met een gemiddelde van 55 kg per volk, maar had nog hoger kunnen zijn, wanneer de zomer niet zo buitengewoon droog was geweest en als het weer tijdens de laatste drachtperiode (witte klaver) niet plotseling was verslechterd.

Dracht planten	Bloei periode	Aantal weken	Aantal volken	Prod. in kg
Fruit/P'bloem	april	±3	±800	±3000
Rob.ps.acacia	mei/juni	2à3	2500	65000
Alpenflora	juni	±2	800	12000
Kastanje	juli	±3	1700	35000
Rhododendron	juli	±3	100	2500
Linde	juli	2à3	300	6000
Luzerne	juli	±3	150	1500
Guldenroede	2e h.aug.		400	4000
Lavendel	aug/sept	±3	150	1500
Witte klaver	aug/sept		1500	15000

Totaal 145500

De dracht op vruchtbomen en paardebloem gaat vooraf aan die op de Robina pseudoacacia en dient hoofdzakelijk voor de ontwikkeling der volken, waarbij de paardebloem slechts een bescheiden plaats inneemt. Het vliegen op de kastanje maakt de bijen erg agressief. De rododendron fungeerde dit jaar voor het eerst als drachtplant, maar lijkt voor de toekomst veelbelovend. (Voor het al dan niet giftig zijn van deze honing: zie Groentje 10/1981, p. 211, 213. - RED). Met name de oogst van de laatste vier drachten verliep door genoemde factoren minder gunstig. Een bewijs te meer hoe de productiecijfers bij een dergelijke groot-imkerij van jaar tot jaar kunnen verschillen.

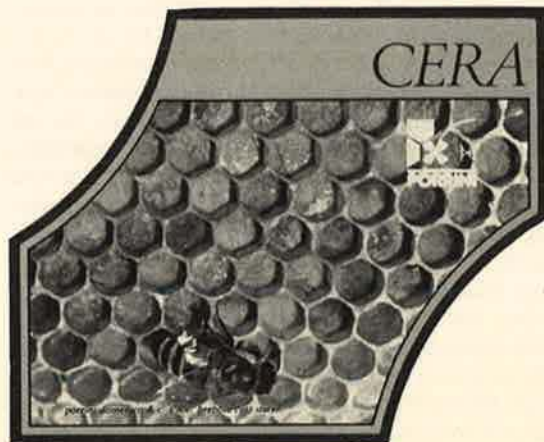
Enkele van de fraaie en professionele etiketten, die signor Porrini op zijn via de bijen verkregen producten plakt, zijn bijgevoegd.

POST SCRIPTUM d.d. 10.2.1983

Het woord adopteren (3e regel van boven, 1e kolom, pagina 19) aan het slot van mijn artikel over Tunesië in het Groentje van januari 1983 moet zijn adapteren (aanpassen).

Verder behoeft mijn bericht onder het Laatste Nieuws in hetzelfde nummer op pagina 4 enige verduidelijking. Deze week heb ik opnieuw met dr. Angelo Sommaruga gesproken over zijn werkzaamheden betreffende de opsporing van Varroa-infecties in Italië. Hij vertelde me dat hij vorig jaar oktober-november, behalve in de regio Lazio (Rome en de streek ten zuiden daarvan, dus geen Noord- maar Midden-Italië!) ook besmette volken had ontdekt in de regio Toscana, het aangrenzende noordelijker gebied. Imkers uit het Noorden hebben in 1982 naar Toscana gereisd, zodat Sommaruga het zeer goed mogelijk acht dat zij de besmetting onbewust mee naar huis hebben genomen. Zekerheid daarover bestaat nog niet, wel dat de Varroa-mijt in Joegoslavië als het ware klaarstaat om de grens met Noord-Italië te overschrijden, zoals boven ook reeds werd meegedeeld.

G.J. Ormel, c/o PNUD,
BP 863 Tunis, Tunesië



CONSULENTSCHAP

VOOR DE

BIJENTEELT

BESTUIVINGSPROEF ZWARTE BESSEN

Inleiding

De zwarte bessenteelt kwam vroeger voor op de kleine tuinbouwbedrijven. Door de hoge plukkosten was de zwarte bessenteelt in Nederland bijna verdwenen. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de mechanische oogst doet de belangstelling voor de zwarte bessenteelt weer toenemen.

Om deze reden is door het Consulentenschap in algemene dienst voor de Bijenteelt, in samenwerking met het Proefstation voor de Fruitteelt in Wilhelminadorp, in 1982 een bestuivingsproef opgezet voor zwarte bessen. De meeste zwarte bessenrassen zijn zelffertil (= zetting na zelfbestuiving), zodat het niet nodig is meerdere rassen bij elkaar te planten i.v.m. kruisbestuiving.

De zwarte bes is een minder geliefde drachtplant voor de bijen, waarschijnlijk door het betrekkelijk lage suikerpercentage ($\pm 22\%$) van de nektar. Kruisbessen en kersen, die gelijktijdig bloeien, hebben een veel grotere aantrekkingskracht op de bijen (beiden $\pm 35\%$ suiker van de nektar.)

Proefopzet

De proef werd uitgevoerd op een praktijkperceel van 5 ha. zwarte bessen, met 3 jaar oude struiken van het ras Baldwin.

Vier gazen kooien werden over de zwarte bessenstruiken geplaatst (zie foto) om te voorkomen dat insecten van buitenaf de bloemen konden bezoeken. In twee kooien werd een klein bijenvolk geplaatst. In de andere twee werd de invloed van bijen en andere insecten dus uitgesloten.

De opbrengsten, gemiddeld besgewicht, gemiddeld gewicht per tros, het gemiddeld aantal bessen per tros, werden voor iedere vliegkooi bepaald.



Opstelling van de vliegkooien bij de bestuivingsproef.

Resultaten

Kooi nr.	opbrengst per kooi	gem. gewicht per vrucht	gem. gewicht per tros	gem. aantal bessen per tros
1. zonder bijen	7130 gr.	0,58 gr.	1,84 gr.	3,20
2. met bijen	8700 gr.	0,63 gr.	2,64 gr.	4,17
3. zonder bijen	8250 gr.	0,58 gr.	1,97 gr.	3,43
4. met bijen	11840 gr.	0,65 gr.	2,63 gr.	4,04
1 + 3 gem.	7690 gr. (70,5 %)	0,58 gr. (90 %)	1,91 gr. (72 %)	3,32 (81 %)
2 + 4 gem.	10890 gr. (100 %)	0,64 gr. (100 %)	2,64 gr. (100 %)	4,10 (100 %)

Diskussie

De opbrengst, het gemiddelde gewicht per vrucht, het gemiddelde gewicht per tros en het gemiddelde aantal bessen per tros is met bijen hoger dan zonder bijen.

Ondanks de extreme proefomstandigheden (absoluut geen insecten en een overmaat aan bijen) is het belang van het plaatsen van een voldoende aantal bijenvolken bij de zwarte bes aangetoond. Geadviseerd wordt 4 à 5 goede volken per ha., voldoende verspreid op te stellen, daar in het voorjaar het vliegbe-
reik van de bijenvolken nog erg klein kan zijn. In tegenstelling tot wat er in de literatuur vermeld wordt, werden van de zwarte bes aanzienlijke hoeveelheden stuifmeel door de bijen verzameld. De volken ontwikkelden zich dan ook goed tijdens de bloei (april) van de zwarte bes.

C. Smeeckens, Ulvenhout

BOEK

bespreking

Rex Sawyer: "POLLENIDENTIFICATION FOR BEEKEEPERS"; uitg. University College Cardiff Press, 1981; 112 p., 254 pollenfoto's en kaartsysteem; prijs ca. f 40,-; verkrijgbaar bij het Bijenhuis.

Rex Sawyer is onder de Engelse imkers bekend vanwege zijn cursussen en lezingen op het gebied van pollen in honing. Om tegemoet te komen aan de vraag naar een geschikt praktisch boekwerk op dit gebied heeft hij de beginselen van de pollenanalyse op eenvoudige wijze beschreven. Het accent van dit boekje ligt, zoals de titel aangeeft, op de identificatie van pollen. Daartoe onderscheidt hij een achttal kenmerken van de pollen: grootte, vorm, aantal en type

van de openingen, oppervlak, exine, kleur en "overige kenmerken", die in de eerste 32 pagina's van dit boek beschreven worden. Met behulp van een voorgeponst kaartstelsel kan men aan de hand van deze kenmerken elke (in het boek beschreven) pollensoort terugvinden.

Het is echter niet noodzakelijk om dit kaartstelsel te gebruiken, het boekje kan ook dienen als pollenatlas. Daartoe zijn van 134 Engelse drachtplanten zeer veel duidelijke pollenfoto's afgedrukt. Om de pollen te prepareren zijn deze opgenomen in glycerine-gelatine, welke met fuchsine rood gekleurd is, waardoor de specifieke pollenstructuur geaccentueerd wordt. Dit vergemakkelijkt de mikroskopische identificatie.

Het boekje is geschreven voor de Britse imker en de beschreven pollen zijn afkomstig van drachtplanten die in Engeland voorkomen. Voor de identificatie van pollen in Middenamerikaanse, Chinese en Australische honing is dit boek niet bruikbaar. Wel is het goed te gebruiken door de geïnteresseerde Nederlandse imker. Slechts enkele pollensoorten, zoals Moerasandijvie, Sint-Janskruid en Lamsoor, zal men tevergeefs zoeken.

Een enkel woord van kritiek: Over het isoleren van pollen uit honing wordt vrij luchtig heengestapt, terwijl met geen enkel woord gerept wordt over de interpretatie van het pollenbeeld. Vragen als "Wanneer mag ik de honing klaverhoning noemen?" worden vermeden. Ook een verwijzing naar de aanwezigheid en betekenis van andere gestructureerde mikroskopische deeltjes, zoals schimmelsporen en algen (indicatoren voor bladhonig), ontbreekt.

Maar voor de identificatie van pollen en als pollenatlas is dit Engelstalige werk een duidelijke aanwinst, te meer daar geen Nederlands boek over dit onderwerp gepubliceerd is en de thans verkrijgbare pollenatlassen in de Franse en Italiaanse taal geschreven zijn.

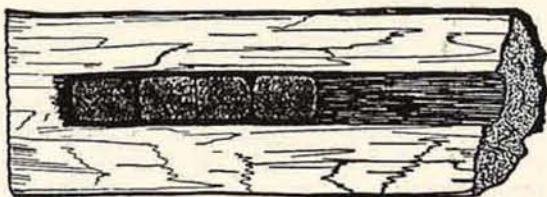
Drs. J.D. Kerkvliet, Haarlem

NESTBOUW BIJ SOLITAIRE BIJEN

Wij imkers weten maar al te goed waar onze honingbijen de raten van bouwen. Wij geven aan onze niet-wetende conversatie-genoten dan ook graag hoog op over de wasklertjes, wasplaatjes en het waszweet van onze ijverige honingbijen. Weten wij echter wel hoe onze in het wild voorkomende solitaire bijen aan de materialen voor hun nestbouw komen? Vaak niet en daarom hier wat losse aantekeningen.

De **grote wolbij**, veelal verschijnend in de eerste week van juni, vliegt vrijwel uitsluitend op lipbloemen, met name op Salie- en Andoornsoorten. In de siertuin zien we ze veel op de Wollige andoorn (*Stachys byzantina*), in de volksmond vaak Ezelsoor genoemd. Op deze plant verzamelt de wolbij niet alleen

stuifmeel, maar tegelijkertijd kan zij ook beschikken over een geweldige voorraad nestmateriaal. Deze bij zoekt haar nestplaats bij voorkeur in gangen van dood hout en in dode, holle plantestengels. De cellen van de wolbij worden bekleed met wol, verkregen van plantedelen. Daarvoor is die Ezelsoor ook zo geliefd. Naar het schijnt wordt de plantewol ook wel verzameld van de bladeren van Toortsen en Vingerhoedskruid.



Het zijn ook hier, zoals vrijwel altijd in het leven der bijen, de vrouwtjes die voor de nestbouw zorgen. Met de kaken schrappen de diertjes de wollige haartjes van het blad om het daarna tot balletjes te maken en naar de nestplaats te vervoeren. Daar wordt een holletje in het wattenbolletje gemaakt en de wanden bestreken met speeksel en vervolgens netjes glad gemaakt. Later wordt de cel als deze belegd is voorzien van voedsel en vervolgens weer afgesloten met een propje "wol". Door het spinsel van de larve wordt de cel tot een stevige lichtbruine cocon.

De **rose metselbij** zoekt ook al woonruimte voor haar kinderscharre in holle stengels e.d. Heel vaak kunnen we deze, vrij algemene bijesoort aantreffen in bijvoorbeeld rietmatten. Tijdens de eerste zonnige dagen van april verschijnen ze, althans de mannetjes. Vier weken later zien we de vrouwtjes volop fourageren, bij voorkeur op Lip- en Vlinderbloemigen, maar ook op Weigelia. Deze metselbij maakt haar nest van vochtige aarde, bij voorkeur van klei, leem of zavel. In bijvoorbeeld een rietstengel maakt ze eerst een bodem en na het leggen van het eitje en het provianderen wordt de cel weer met klei afgesloten.

Zo komen er wel tien celletjes achter elkaar. Deze metselbijen verzamelen het nestmateriaal dus ook "buitenshuis". Misschien dat u nog eens het geluk heeft ze daarmee bezig te zien. Deze bij is ongeveer net zo groot als onze honingbij. Haar achterlijf is bekleed met lange roodachtige haren.

Ing. Wim R. Oudshoorn, Warmond

VOOR- EN NADELEN VAN DE 'VLEIEGER'

Teneinde het zwermgebeuren in de hand te houden worden door veel imkers vegers gemaakt. De oude moeder wordt met 3 à 4 ramen bijen en naar verhouding broed in een zesramer gedaan. Deze wordt mee naar huis genomen wanneer de bijen bijv. op het koolzaad staan of de veger komt op een andere plek op de stand te staan. In het laatste geval wordt de veger iets sterker gemaakt, omdat de vliegbijen terugkeren naar het hoofdvolk. In het hoofdvolk worden na 12-13 dagen de doppen gebroken. Ongeveer een maand na de eerste ingreep kan de jonge moeder aan de leg zijn en het volk is weer gezond.

Dit alles klinkt vrij eenvoudig en wordt mede vanwege de eenvoud op beginnerscursussen graag aanbevolen. De resultaten zijn echter vaak bijzonder teleurstellend. De volgende punten zijn hier mede debet aan:

- 1) Vegers maken houdt een broedstilstand in van minstens één maand. Als deze maand nu in januari viel dan was de ramp nog te overzien. Jammer genoeg valt ze midden in het hoogseizoen (mei/juni) van het bijenjaar! Een goed leggende moeder wordt op het hoogtepunt van haar produktie in één klap op non aktief gezet. Het kleine beetje broed dat in de veger nog aangemaakt wordt is van geen betekenis.
- 2) Een groot volk wordt systematisch lui gemaakt. Na 13 dagen zéér intensief bezig te zijn met zwermplannen maken in zo'n sterk volk valt het niet mee om deze ineens om te zetten in haaldrift, ook al breekt de imker nog zo netjes de doppen. Een bruidsworm is met deze methode in feite een zaak waar de imker gewoon om gevraagd heeft. Hij komt met deze methode dan ook veel voor.
- 3) Het vraagt betrekkelijk weinig, maar wel lastig en onnodig gerommel in de bijenvolken. Met name het doppen breken na 13 dagen in het grote volk is een "zware" ingreep (afslaan).
- 4) Vegers krijgen, hoe klein dan ook, toch vaak weer zwermplannen, zodat ze om de haverklap of nagekeken of "gemolken" moeten worden. Helaas valt er vaak zo weinig te melken. Een half raam broed afnemen betekent voor een klein volkje immers al een fikse aderlating. Daar zat het nou net niet op te wachten.
- 5) Vegers moeten steeds flink gevoerd worden wil er wat van terecht komen. Kleine volkjes voeren is ro-verij uitloken!
- 6) Men gokt er bij het maken van de veger op dat de nieuwe moeder een hele goede zal worden. Dit is echter nog maar zeer de vraag. Het is vaak al een pro-

bleem om weer een leggende moeder in het volk te krijgen (vnl. door bruidswormen). Zo er wel eentje komt valt de produktiviteit niet altijd goed uit. Er zit dan een slechte moeder in een groot volk. Voor deze imkers is fokken letterlijk gokken.

Van alle genoemde nadelen is nummer één, de broedstilstand van een maand, veruit het ergste. Deze kan gedurende het verdere jaar niet meer te niet gedaan worden!

De vlieger

De afgelopen drie jaren deed ik bijzonder goede ervaringen op met vliegers. De methode, die slechts een verfijning inhoudt van een oude alom bekende methode, is als volgt:

Vlak voor de zwermkoorts begint (tussen 15 en 21 mei) wordt de oude moeder, met een raampje eitjes en de bijen op dat raampje, in een lege tienramer gehangen. Meestal zit ze al op een pasbelegde raat met eitjes, wat dus erg handig is, tevens wordt er minimaal één vol raam suiker (door mij bij de voorjaarsvereniging verzameld) in de tienramer gehangen. Beschikt men hierover niet dan snel 3-4 kg suiker, ineens, voeren. De rest wordt aangevuld met kunstraat. Bij een zeer sterk volk wordt bovendien nog een honingkamer op de tienramer geplaatst. De vlieger komt op de oude plaats te staan, zodat alle vliegbijen in de vlieger terechtkomen. Het hoofdvolk wordt langs de vlieger gezet.

Veel imkers houden verder vlieger en hoofdvolk gescheiden. Zelf prefereer ik het volgende om volledig van de zomerdracht (linde) te kunnen profiteren:

Wanneer na 13 dagen de eerste tute is uitgelopen wordt het hoofdvolk op 10 ramen gezet (letten op voldoende voer) en aan de andere kant van de vlieger geplaatst, zodat dit volk nogmaals afvliegt. Dit heeft als voordeel, dat de vlieger weer een scheut jonge bijen krijgt. Wanneer er acacia's in de buurt zijn kan dit voor de vlieger een hoofddracht betekenen door zijn overschot aan vliegbijen! Doppen breken in het tweemaal afgevoegen volk is niet nodig, dat doen ze zelf wel. Bij één keer afvliegen moeten de doppen meestal wel gebroken worden en een andere bijkomstigheid is, dat de vlieger dan na 3 weken veel oude bijen heeft.

Wanneer nu na ongeveer een maand (tussen 15 en 21 juni) de jonge moeder aan de leg is (en goedgekeurd!) dan wordt ze terstond geknipt en gemerkt. Enkele dagen later wordt gecontroleerd of de moeder het merken heeft overleefd, wat tot nog toe steeds het geval was. Na deze controle wordt, bij goed weer, het hoofdvolk (versterkt met één à twee ramen gesloten broed uit de vlieger) van plaats verwisseld met de vlieger, zodat het hoofdvolk weer snel op volle sterkte komt en de vlieger niet weer in de zwermstemming komt (oude moeder!). Wanneer het hoofdvolk al redelijk sterk is (bij bijv. één keer afvliegen in het begin i.p.v. twee) dan alleen broed bij-

hangen. Juist voor de zomerdracht beschikt men nu over een sterk hoofdvolk met een jonge moeder.

Na de zomerdracht, tijdens de eerste dagen van augustus, worden het inmiddels zeer sterke hoofdvolk en de vlieger zó verdeeld, dat twee ongeveer even grote volken ontstaan. Rond 15 augustus wordt tevens begonnen met inwinteren. "Eens de zeis in het koren, een nieuw bijenjaar geboren", luidt een oud Belgisch spreekwoord. Dit geldt ook voor Nederland! Elk volk krijgt ruim 15 kg suiker, zodat in de lente ramen voer weggenomen kunnen worden om de verschillende handelingen in de zomer te vergemakkelijken. Na 10 september hebben de bijen volledige rust. In het voorjaar worden beide volken weer verenigd om een sterk volk voor het koolzaad te krijgen. De kring is hiermee rond.

Voordelen

1) Een vlieger gedraagt zich als een brandzwerm. Een lui en zwermvlustig hoofdvolk, zoals bij de vegermethode, wordt nu omgezet in een ijverig en zeer produktief volk. Na een maand kan een vlieger, mits goed gemaakt, weer vlot 8 ramen broed bezitten. Het is bekend dat overjarige moeren zeer produktief kunnen zijn. Bovendien hebben ze het vorige jaar een grondige selectie doorstaan! Deze kwaliteiten worden nu ten eerste benut. De zo gevreesde broedstop van een maand wordt omgezet in een zeer produktieve maand.

2) Een vlieger is zeer bouwvlustig, binnen een "mum" van tijd zijn de 8 vellen kunstraat uitgebouwd. Schone nieuwe raten vormen één van de preventieve maatregelen tegen nosema! Bovendien worden ze gemaakt met suiker als energiebron en geen honing.

3) Volken compleet afslaan en doppen breken is overbodig. Alleen moet het inmiddels kleinere volk even op 10 ramen en aan de andere kant van de vlieger gezet worden. Voor de bijen zelf lijkt me het laatste zeker zo plezierig.

4) Met deze methode kan koninginneteelt gemakkelijk toegepast worden:

- Het volk waarin de jonge moeren geboren worden is relatief klein, dit is gemakkelijk bij de handelingen voor het kweken van een optimaal ontwikkelde moeder (zie Groentje 4/1981).
- Reinbevruchte moeren (Carnica's) kunnen gemakkelijk ingevoerd worden. De tweemaal afgevlogen volken lenen zich daar uitstekend voor.
- Door van het beste volk de vlieger een week eerder te maken beschikt men over koninginnetellen van de beste moeder, wanneer de andere volken een week later afvliegen. Deze moercellen kunnen uitgesneden en verdeeld worden over de afgevlogen volken: elk volk minimaal 2, liefst meer doppen geven! Hierbij moet er wel rekening mee gehouden worden, dat de tweede keer afvliegen dan eerder moet gebeuren. In de praktijk komt het beter uit om slechts één keer af te laten vliegen in deze situ-

atie. Een week is namelijk een vrij (te) korte tijd om twee keer af te vliegen. Het op sterkte brengen van het hoofdvolk m.b.v. de vlieger kan op dezelfde tijd, vlak voor de lindebloei, gebeuren. Of, indien gewenst en naar gelang de weerssituatie, nu een week eerder.

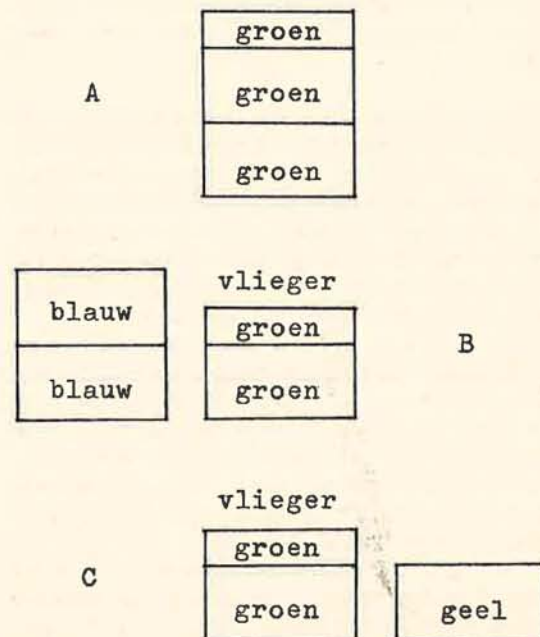
5) Men gaat nu uit van jonge goedgekeurde moeren. Dit komt de kwaliteit van de volken ten goede. Bovendien zijn ze geknipt en gemerkt op een eenvoudige manier (geen gezocht naar de moeder in een groot volk) en in een gunstige periode (darien aanwezig). Een extra storing in de lente is overbodig.

6) Wanneer de lindes gaan bloeien beschikt men over een zeer sterk volk met een jonge moeder, die geknipt en goedbevonden is.

7) Permanente aanwezigheid van kleine volken wordt voorkomen. Er wordt ingewinterd met twee sterke volken. Dit geeft minder roverij bij het opvoeren en een maximaal resultaat bij het verenigen in de lente.

8) Bruidszwermen zijn net zo zeldzaam als water in de woestijn.

9) Alle ingrepen zijn relatief eenvoudig uit te voeren



Voorbeeld van het maken van een vlieger met simplex-kasten in verschillende kleuren.

A Het volk zit in een groene kast en bezet 2 broedkamers en een honingkamer.

B De vlieger komt op de plaats waar eerst het volk stond. De kleur van de vlieger-kast is groen. Het hoofdvolk krijgt blauwe buitenbakken en komt bijv. links van de vlieger te staan.

C Indien 2 keer afvliegen gewenst wordt dan het hoofdvolk op één bak zetten en rechts van de vlieger plaatsen, in een andere kleur kast, bijv. geel. Eventueel de groene buitenbak van de vlieger nu verwisselen met een blauwe, strikt noodzakelijk blijkt dit laatste niet te zijn.

en zijn erop gericht om de produktie te optimaliseren. Dit betreft zowel de honingproduktie als de aanmaak van nieuwe bijen en raten.

Adviezen

Bij het maken van vliegers dient men de volgende adviezen goed ter harte te nemen, om grote teleurstellingen te voorkomen.

a) veel imkers hebben slechte resultaten met vliegers, omdat de volken niet goed afvliegen. Het is erg belangrijk dat de vlieger zo groot mogelijk wordt. Dit lukt het beste wanneer hij zijn oude vertrouwde woning krijgt. Simplexkasten zijn erg handig, daar men de buitenkant onveranderd kan laten door slechts de binnenbakken te verwisselen. Bij spaarkasten kan dit probleem opgelost worden door een oriëntatievlek aan te brengen, die verwisseld kan worden. Bij aanwezigheid van verschillende kasttypen (zoals bij mezelf) is men genooddaakt tot overladen. Dit geeft veel extra werk en maakt de methode onaantrekkelijker. De beste resultaten verkrijgt men, wanneer beschikt wordt over simplexkasten met 3 kleuren.

Voorbeeld: bij aanvang zit het volk in een groene kast. De vlieger komt in de groene kast op de oude plaats te staan. Links van de vlieger komt een blauwe kast met daarin het hoofdvolk, dat moet afvliegen, te staan. Bij de tweede keer afvliegen wordt een gele kast rechts van de vlieger geplaatst en hierin komt het volk uit de blauwe kast. De blauwe kast kan dan weer weg. Zo wordt voorkomen dat bijen in een voor hun gevoel vreemde kast moeten vliegen (zie afb.).

Let wel: wanneer een volk goed afgevlogen is mag men de eerste 2 dagen géén bijen naar binnen zien vliegen in het afgevlogen volk. Wanneer dat wel het geval is hebben de bijen hun oude nest teruggevonden en is de kans op een mislukking groot.

b) Wanneer bij het maken van de vlieger de bijen reeds in de zwermstemming zijn, gebeurt het vaak dat de vlieger na 2 à 3 dagen plotseling toch een zwerm geeft. Dit kan voorkomen worden door in zo'n geval geen raam open broed of eitjes mee te geven, maar een raam gesloten broed. Ook kan na 2 dagen snel het ene raam met ingehangen broed gecontroleerd worden op aanwezigheid van zwermcellen in aanbouw. Indien aanwezig breken. De zaak is dan verder in orde. Komt door onvoorzien omstandigheden na enkele dagen een zwerm af dan ook het ene raam broed controleren, de zwerm doppen eraf breken en de zwerm terug laten vliegen op de vlieger. De bijen zullen daarna, ofschoon men 2 à 3 dagen verloren heeft, alsnog flink aan de gang gaan.

c) Het is belangrijk dat de vlieger voldoende voer meekrijgt. Eén raam vol suiker is echt het minimum. Indien voorhanden is het raadzaam om eveneens een raam stuifmeel in de vlieger te hangen. In de vlieger komt namelijk zeer veel open broed, dat allemaal verzorgd moet worden! Deze voorzorgsmaatregelen kunnen een slechte weersperiode (in Nederland

geen uitzondering) direct na het maken van de vlieger enigszins opvangen.

d) De vlieger kan het beste gemaakt worden, wanneer enkele dagen goed weer verwacht wordt. Vlieg-gaten van de afgevlogen volken verkleinen om roverij te voorkomen. Een goede vlieger moet enkele dagen na het maken 9 of meer ramen met bijen bezet hebben.

e) Door vlieger en hoofdvolk vlak voor de zomerdracht **kompleet** te verenigen verkrijgt men een uitzonderlijk sterk produktievolk. Toch is dit niet aan te raden, omdat in zo'n situatie het volk enkele weken later vaak weer zwermplannen krijgt. Blijkbaar kan de jonge moeder zo'n grote toevloed van bijen **plus** broed, ineens, niet onder controle houden (feromoonkwestie?). Alleen broed (naar "draagkracht") bijhangen of één à twee ramen broed plus vliegbijen, levert geen problemen en toch een sterk volk.

Nadelen

1) Men moet over voldoende plaats beschikken: ruim 1½ meter per volk. Voor veel imkers is dit praktisch niet uitvoerbaar. Persoonlijk heb ik een grondige afkeer van meterslange rijen met kasten (vervliegen, roverij), zodat ik dit zelf niet als een bezwaar zie. Anderen zullen hier wellicht anders over denken. Het probleem kan enigszins opgevangen worden door de kasten niet langs maar op elkaar te plaatsen (methode Snelgrove). Ook hier kleven bezwaren aan, waar ik nu niet nader op in wil gaan.

2) Bij reizende imkers past de vlieger vaak niet goed in het programma. De vlieger moet dan gemaakt worden als het koolzaad nog ruim 2 weken bloeit, wil men althans 2 keer af kunnen laten vliegen. Mijn ervaring is dat we het van die laatste 2 weken niet moeten hebben. Veel imkers zullen in deze situatie de vlieger toch als het handigst ervaren, vanwege punt 3. En de extra reis (controle vlieger na 2 dagen).

3) Men moet beschikken over meer kastmateriaal, dan wanneer met vegers gewerkt wordt. Zesramers zijn handig bij verre reizen.

4) Wanneer de adviezen a t/m e niet goed ter harte genomen worden kan een teleurstelling bijna niet uitblijven.

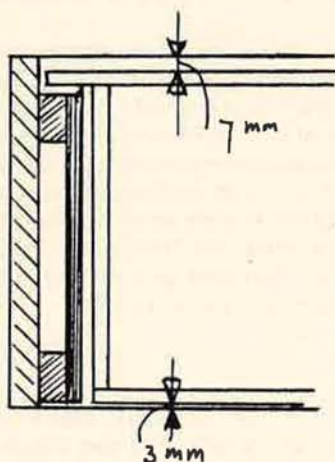
Tot slot wil ik nog opmerken dat deze methode om duistere redenen nooit de waardering heeft gekregen, die ze in mijn ogen verdient. Uiteraard is ze niet voor elke imker even geschikt. Maar zo'n methode zal er waarschijnlijk wel nooit komen. Voor iedere stand en imker is de situatie immers anders.

De ervaringen die twee imkers uit de buurt en ik met vliegers opdeden waren bijzonder goed. Graag zou ik zien dat enkele enthousiaste imker-collega's de vlieger-methode eens op deze manier uitproberen, om dan te zijner tijd opbouwende kritiek te kunnen leveren.

Jan Ottens,
Voor Oventje 29,
5411 NR Zeeland (NB).

VERBETERING VAN DE SPAARKAST

Een tijdje geleden heb ik een artikel geschreven over een glazen bijenkast. Bij het ontwerp heb ik verschillende principes gebruikt, die ook op de spaarkast c.q. simplexkast kunnen worden toegepast.



DOORSNEDE
BROEDKAMER

fig. 1

De eerste wijziging is eenvoudig. Daarvoor moet de rand waarop de raampjes steunen 4 mm lager gemaakt worden. Dat betekent in figuur 1 dat de oude maat van 3 mm nu 7 mm wordt, de maat aan de onderkant van het raampje wordt dan 3 mm. Zo blijft er altijd een bijenruimte tussen de bovenkant van een raampje en een plat dak, dat nu direkt op elke kast past.

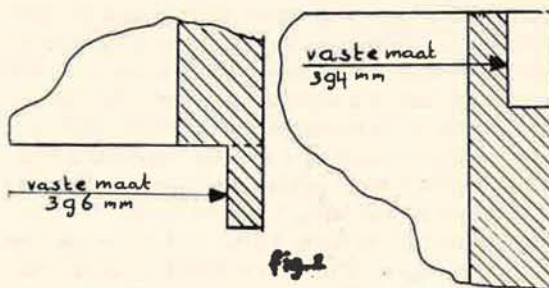
Het dak

De bovenkant van elke bak is helemaal vlak. Het dak of de afsluitplaat kan ook van glas gemaakt worden. Als we deze plaat uit twee niet-symmetrische delen maken en ze verbinden met een brede strook siliconenkit (10 mm) heeft dat voordelen voor de inspectie (fig. 4). Het is dan namelijk niet nodig om de hele dekplank te verwijderen, je klapt het deel waar je moet zijn gewoon om (de siliconenrand fungeert als scharnier). Boven op deze dekplaat kan nog isolatiemateriaal worden aangebracht, b.v. een stuk tapijt of polystyreeschuim. Daar bovenop komt het dak, dat van allerlei materialen gemaakt kan worden, als het maar onderhoudsvrij is, b.v. een geëmailleerde deksel van een gasfornuis. Als dak kun je ook een vlakke bovenkant nemen met een rand ter hoogte van een broedkamer, die buiten om de kast past. Zo'n rand aan het dak moet je dan maken van b.v. 5 cm isolatiemateriaal. Vooral kleine volken hebben veel voordeel van

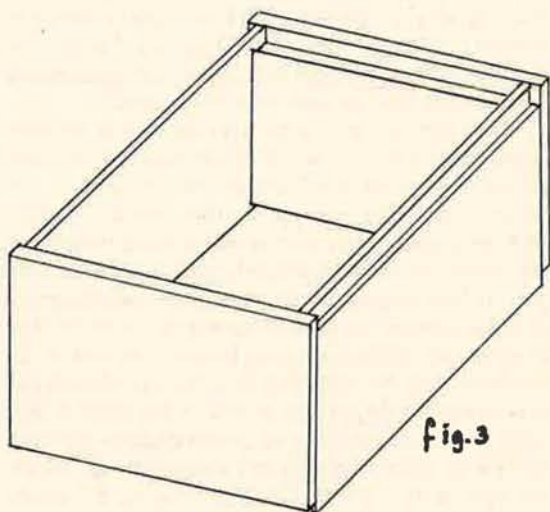
die isolatie tegen hitte en kou en dat juist in het bovenste deel van de kast. De onderkant van de kast isoleren is zinloos, omdat daar toch het vlieg gat zit, wat een open verbinding met de buitenlucht is.

De kast zelf

Een ander verbetering is er één, die mijns inziens direkt een grote verbetering is, zoals een beter stapelen, het niet kunnen schuiven, het eenvoudig reisklaar maken, een meervoudige keuzemogelijkheid voor het plaatsen van de vliegplank en een zeer eenvoudige noodbehuizing. Hierbij zorg je dat de zijwanden een soort overlap hebben van 15 à 20 mm, zoals ook bij mijn glazen kasten (zie figuur 2). In de zijwan-



den van de kamers aan de onderkant wordt een soort overlap gemaakt, terwijl aan de bovenkant een soort uitsparing vrij blijft. Het is wel belangrijk dat de voor- en de achterkant van de kast zonder deze uitsparing blijven (zie figuur 3). Deze konstruktie geeft bij een



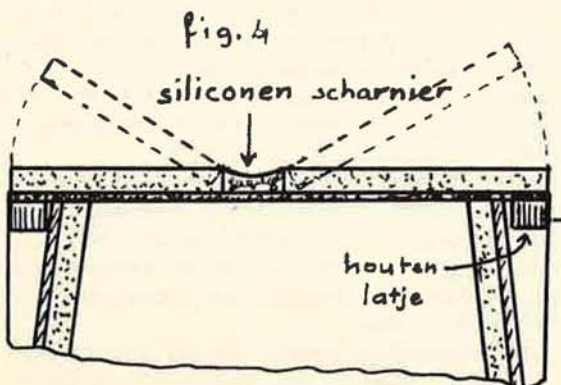
redelijke maatvoering geen problemen met de verschillende dikten hout die je in heel de imkerwereld tegenkomt. Er zit wel een klein nadeel aan wat betreft de uitwisselbaarheid met oude kasten. Een oude kast kan er wel bovenop gezet worden maar niet eronder, tenzij er van zo'n oude kast aan de bovenkant een rand wordt weggezaagd. Er is nog een an-

dere mogelijkheid om dit principe toe te passen, n.l. dat de zijwanden net als bij de glazen kast schuin komen te staan, terwijl de voor- en achterkanten rechthoekig blijven (zie fig. 1 uit het vorige artikel in het Groentje 11/1982, p.281).

Fabrikage-technisch is deze constructie het eenvoudigst. Bij deze oplossing is een nauwkeurige wanddikte belangrijk. Daarmee komt de uitwisselbaarheid van de imkers onderling in het geding en dat is iets wat we zeker niet willen. Want veel imkers hebben wel het spaarkast-type gebouwd, maar daarbij is de te gebruiken houtdikte niet voorgeschreven en dat moet als het even kan zo blijven. Vandaar dat ik de vorige oplossing beter vind. Want bij die oplossing is de kast altijd dicht, onafhankelijk van de wanddikte. Sommige voordelen van deze constructie heb ik al in mijn vorige artikel besproken, zoals het niet kunnen schuiven en het eenvoudig in en uit schuiven van de vliegplank. Een ander voordeel is het eenvoudige gebruik van een enkele B.K. als noodbehuizing door er gewoon een vlakke plank onder en boven op te leggen. Zo heb je een redelijk onderkomen voor een zwerm. Bij een brede onderplank heb je vanzelf een vliegplank, de achterkant moet je dan wel even dichtmaken, tenzij je ook deze kasten voorziet van een buitenbekleding van schuimvinyl, waardoor de achterkant vanzelf dicht is. Als je een bodemplank hebt die goed tussen de overlap past dan is het heel mooi en kun je de vliegspleet nog variëren, b.v. van 4 mm tot 20 mm. Bij 4 mm kan de koningin er niet meer door, gunstig of ongunstig, het is maar wat je nodig hebt. Als buitenbekleding van spaarkasten van multiplex kun je uitstekend schuimvinyl gebruiken. Het beste is wel om het schuim niet over z'n volle oppervlak te lijmen, maar op lijmranden die vertikaal lopen en een kleine ruimte (0.5 mm) tussen het schuim en het hout vrijlaten. Dan kan het water wat er tussenkomt, b.v. door lekkage, toch weg.

De vliegplank

Bij deze constructie komt een insteekbare vliegplank goed tot z'n recht. Je kunt namelijk tussen elke laag een vliegplank plaatsen, zelfs, als je dat zou willen, di-



rekt onder het dak. Voor het houden van twee volken boven elkaar is dat erg makkelijk, b.v. vlak voor het verenigen. Je hebt ook geen speciale onderbak met vliegplank nodig. De bodemplank kan nu ook zeer eenvoudig blijven. Voor de vliegplank heb ik een mooie constructie bedacht (zie fig. 4 in het vorige artikel). Deze vliegplank heeft als het ware een afdakje. Dat dakje zorgt er voor dat het regenwater dat van de kast afdruipt niet op de bijen of de vliegplank terecht komt. En het beschermt de bijen tegen regeninslag. De bijen kunnen dan ook bij regenachtig weer droog landen. Ook de tussenschotjes zijn van belang, vooral bij harde wind is de landingsplaats dan enigszins beschut. Elke vliegplank kun je z'n eigen kleur geven en de uitwisselbaarheid is dan een groot voordeel, vooral bij het verwisselen van de kast of het schoonmaken. Het schuimvinyl ligt omhooggekruld op het dakje van de vliegplank en vormt zo een afvoergoot voor het regenwater.

C. van Dam,
Kievitslaan 46,
3121 XH Schiedam.

Reist u met bijen?

**Dan uw naam en adres duidelijk leesbaar
in onuitwisbaar schrift op elke korf of kast.
Dat is voorschrift
en helpt diefstal voorkomen.**

LIJMPROBLEMEN EN KUNSTSTOFKASTEN

In het Groentje van november 1982 schrijft de heer de Maaijer de dood van enkele bijenvolken toe aan isocynaat bevattende lijm. Bij nieuwe kasten van het Bijenhuis worden door mij alle spleten en spijergaten gevuld met kneedbaar hout, gemaakt van tweecomponentenlijm, waarschijnlijk isocynaat bevattend, en zaagsel. Voordat ik de buitenkant beits, impregneer ik al het kopse hout en zaagsneden met verdunde tweecomponentenlak die isocynaat bevat. Voorts impregneer ik de hele binnenzijde met dezelfde verdunde lak. Ik heb nu in totaal vier kasten zo behandeld, zonder problemen voor de bijen. Wel wacht ik ongeveer een maand met het in gebruik nemen van de kast in verband met de verflucht. Bij gebruik van multiplex kan de lijm ook uitdampen naar het inwendige van de kast; hierbij moet waarschijnlijk worden gedacht aan ureumformaldehyde. Bij voldoende ventilatie hoeft dat geen probleem te zijn.

In hetzelfde Groentje schrijft de heer Martinus over kunststofkasten, die toch wel voordelen kunnen hebben boven houten kasten. Wellicht kan het Kunststoffen- en Rubberinstituut TNO medewerking verlenen bij het maken van prototypen, die in de praktijk kunnen worden getest.

J.A. Somers,
H. Dunantlaan 25,
2614 GJ Delft.

DE ROL VAN PROTEÏNEN BIJ DE BESTRIJDING VAN NOSEMA

Uit recente publikaties wordt steeds duidelijker dat er een belangrijke relatie bestaat tussen de voeding van de honingbij en nosema. In dit verband komt vooral een tekort aan proteïnen vaak ter sprake.

Het voedsel dat aan bijelarven wordt verstrekt is rijk aan proteïnen; ook jonge bijen hebben veel proteïnen nodig voor het opbouwen van een eiwitreserve. Jonge bijen zullen hiervoor veel stuifmeel consumeren, een produkt dat rijk is aan proteïnen. Een flinke eiwit/vetreserve in het bijelichaam is het beste wapen in de strijd tegen nosema, immers een bij zonder deze reserve is eigenlijk een ondervoede bij met weinig weerstand tegen ziektes.

De normale gang van zaken is dat de natuur in periodes dat er veel broed is ruimschoots proteïnen aanbiedt in de vorm van stuifmeel. Op plaatsen waar dat ook nu nog het geval is zal nosema naar verhouding minder voorkomen. In gebieden met te weinig stuifmeelaanbod echter kan nosema hard toeslaan. Om de laatstgenoemde gebieden gaat het in dit artikel. Om in deze gebieden de nosemaparasiet een halt toe te roepen, zal er iets gedaan moeten worden om het tekort aan proteïnen op te heffen. Om dat te bereiken hebben we de volgende mogelijkheden:

- a. Het planten van stuifmeelgevende gewassen.
 - b. Het voeren van stuifmeel.
 - c. Het voeren van stuifmeelvervangende produkten.
- ad.a. Het planten van stuifmeelgevende gewassen ligt natuurlijk het meest voor de hand en geeft proteïnen in de meest ideale verhoudingen. Helaas is dit in veel gevallen niet mogelijk.
- ad.b. We kunnen ook stuifmeel voeren, dat we in een periode van overvloed apart gezet en geconserveerd hebben. Stuifmeel van onbekende herkomst kunnen we beter niet voeren, omdat we daarmee het risico lopen bijziekten te introduceren.
- ad.c. Rest ons het voeren van stuifmeelvervangende produkten, die we kunnen onderverdelen in twee groepen:
- a. gemengd met honingsuikerdeeg, om te voeren **in** de kast;
 - b. niet gemengd, om te voeren **buiten** de kast.

Beide groepen zijn bruikbaar, maar hebben elk hun tekortkomingen. Stuifmeelsurrogaat met honingsuikerdeeg (sojapol, nektapol enz.) wordt **in de kast** gevoerd; men is dus niet afhankelijk van weersomstandigheden. Een nadeel is echter, dat met het honingsuikerdeeg de proteïnen door **alle** bijen worden opgenomen, terwijl alléén de jonge bijen of de voed-



sterbijen in staat zijn proteïnen te verwerken. Sommige auteurs veronderstellen dat men op deze manier de nosema mee voert, iets wat zeker niet onze bedoeling zal zijn. Vandaar dat aan de meeste van deze produkten Fumidil B is toegevoegd. Het is maar de vraag of we met het verstrekken van Fumidil B **in deze vorm** wel zo gelukkig moeten zijn.

Het voeren van stuifmeelsurrogaat **buiten** de kast (Casomel B, sojapol) heeft als nadeel dat we afhankelijk zijn van het weer, maar als belangrijk voordeel, dat het produkt, evenals natuurlijk stuifmeel, opgeslagen wordt bij het broednest en dat het alleen gebruikt wordt door jonge bijen en voedsterbijen.

Stuifmeelsurrogaat bestaat voor een belangrijk deel uit sojabloem en droge gist. Er is aangetoond dat bijen het produkt verzamelen en in staat zijn het om te zetten in voedsel voor de larven. Soms wordt gevoerd met magere melkpoeder, bijen verzamelen dit ook. Toch is een **waarschuwing** hier op haar plaats. Magere melkpoeder bevat lactose, dit lactose wordt door de bijen omgezet tot galactose, een stof die giftig is voor de bijen.

Stuifmeelsurrogaat kan men het beste verstrekken in de nazomer (o.a. tijdens het afvoeren), omdat de **winterbijen** vooral dan hun eiwit/vetreserves opbouwen. Verder vanaf $\pm$ half maart, hoewel voeren op dit tijdstip eerder een positieve uitwerking zal hebben op de ontwikkeling van het broednest dan dat het nosema bestrijdt.

Een probleem is vaak, hoe de bijen op het buiten gevoerde stuifmeelsurrogaat te laten vliegen. Het produkt heeft van zichzelf voor de bijen niets aantrekkelijks, we zullen het dus aantrekkelijk moeten maken. Het mengen van smaak- of geurstoffen door het stuifmeelsurrogaat alleen heeft meestal weinig effect.

Een goede methode is het verstrekken van een kleine hoeveelheid suikeroplossing (eenmalig) in de kast, waaraan U een spoortje geurstof (b.v. anijs) hebt toegevoegd. Als U aan het stuifmeelsurrogaat dezelfde geurstof toevoegt zal dit zonder problemen verzameld worden.

De gemiddelde consumptie van een normaal bijenvolk is $\pm$ 10 gram per dag. Als de natuur voldoende

stuifmeel biedt, zullen de bijen geen belangstelling hebben voor het surrogaat. Het heeft geen zin het stuifmeelsurrogaat langer dan 4 weken aaneengesloten te voeren, aangezien dan de belangstelling van de bijen voor het produkt afneemt. De beste plaats om buiten te voeren is een plekje in de luwte vlakbij de bijenstal, met een afdakje tegen de regen. Om te voorkomen dat de bijen "verdrinken" in het poeder neemt U een plankje van $\pm 15 \text{ cm} \times 30 \text{ cm}$, waarop U latjes spijkert van $8 \text{ mm} \times 8 \text{ mm}$; tussen de latjes steeds 8 mm ruimte vrijlaten, waartussen U het stuifmeelsurrogaat kunt strooien. Als U het plankje 's avonds binnenhaalt, voorkomt U dat het poeder 's nachts vochtig wordt. Het is belangrijk dat de bijen ook over voldoende water kunnen beschikken.

Maatregelen als verlagen van de infectiedruk door ontsmetten van raten en kasten of opruimen van te zwakke volken zijn ook belangrijk in de strijd tegen nosema. Omdat deze maatregelen in dit maaridblad al meerdere malen aan de orde zijn geweest, heb ik ze hier buiten beschouwing gelaten.

Literatuur:

Maandblad V.I.B. 1982/98, Apidologie 1982/265, Die Biene 1979/4/3,458; 1982/62.

R. Kakes, Lemmer.



Geheel onverwacht overleed op 14 januari ons geacht bestuurslid, de heer **A.J.M. Langenbach**, op de leeftijd van 72 jaren. Hij beschikte over een grote kennis der bijenwereld en zal als enthousiast imker in onze gedachten blijven voortleven.

Bestuur en leden,
Afd. Oosterhesselen e.o.

Op 14 januari overleed zeer onverwacht ons gewaardeerd lid, de heer **Jacob Broekema**, op de leeftijd van 85 jaar. Vanaf de oprichting was hij lid van onze afdeling.

Bestuur en leden,
Afd. Wollega.

Op 2 december 1982 is op 68-jarige leeftijd na een ongeval overleden **Johannes Bijlsma** te Feerwerd. Hij was vele jaren lang lid van onze vereniging. Wij wensen zijn nabestaanden, in het bijzonder zijn vrouw, veel sterkte toe bij dit verlies.

Bestuur en leden,
Afd. Groningen e.o.

Op 16 januari is ons zeer gewaardeerde lid **Jan Kweekel** op de leeftijd van 60 jaar overleden. Wij zullen zijn zeer speciale inbreng missen. Zijn echtgenote wensen wij alle sterkte toe om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden,
Afd. Nunspeet.

AKTIE IN DE regio

EEN BIJZONDER INITIATIEF IN BORGER

Binnenkort hebben de Wedeka-bedrijven te Borger een primeur in Nederland: er gaat een bijenstal bij een sociale werkplaats van start. De kassen in Borger worden in september en oktober omgevormd tot een tuincentrum, waarin behalve de gebruikelijke glascultuur nu ook op het terrein rondom de kassen struiken, planten e.d. worden geteeld.

Juist de combinatie tuincentrum en bijenstal is ideaal, omdat de gewassen zich door de bestuiving door de bijen beter zullen ontwikkelen en omdat geen extra personeel hoeft te worden aangetrokken. Bovendien kan het tuincentrum zo ook voor educatieve doelen worden benut (scholenbezoek e.d.).

De stal en de bijenkasten in Borger zijn door Wedeka-personeel vervaardigd uit afvalprodukten. De stal staat achter de kassen op een terrein omgeven door bos en biedt plaats aan ca. 30 volken. Volstaan kan worden met een imker en twee assistenten, die door de imker worden opgeleid tot zelfstandig onderhoud van de bijenvolken.

Er zijn wat inkomsten te verwachten bij de verhuur van bijenvolken voor bestuiving bij particulieren, b.v. de augurkenteelt in Z.O.-Drenthe of Hoogezand-Sappemeer. Ook verkoop van bijenvolken, drachtplanten voor bijen en honing kan geld opleveren. Inkomsten en uitgaven dekken elkaar in het algemeen. Belangrijk is echter het geschikt maken van het tuincentrum voor educatieve doelen, vooral voorlichting op scholen. Onderwijzers, biologieleraren e.a. kunnen informatiemateriaal (b.v. observatiekasten) ter beschikking krijgen of ter plaatse de stal komen bekijken met hun leerlingen. De betekenis van de bij voor ons milieu wordt nog steeds onderschat, zeker wanneer men beseft dat in Drenthe de bij van oudsher voor boeren en arbeiders een huisdier was!

Het uitstralings-effect naar buiten toe, nl. het geven van voorlichting, het educatieve werk en het leggen van contacten met de bevolking in de omgeving, is



een immaterieel voordeel van betekenis. Een en ander kan zeker bijdragen tot het verbeteren van het imago van de Wedeka, maar het is bovendien niet ondenkbaar dat daaruit indirect nieuw werk voortkomt.

R.J.H. Heuving, Winschoten

MEDEDELINGEN

- 12 maart - Groep Graafschap-Lijmers: **Instructie over Acarapis- en Varroamijziekte** door J. van den Eijnde in hotel Liestro, Ruurlo, aanvang 14.00 uur.
- 16 maart - Afd. Gooiland: Lezing Dr. H.H.W. Velthuis "Bedrijfsmethoden".
- 18 maart - Afd. Ede: Lezing met diaserie Dr. F. Jacobs uit Gent (België) "Biologisch verantwoord imkeren"; Open Hof, Hoflaan 2, Ede-West, aanvang 19.30 uur.
- 22 maart - Afd. Apeldoorn: Informatie-avond over drachtplanten, ruil van zaden etc.
- 25 maart - Afd. Haarlem e.o.: "Gaan we naar het koolzaad? Lezing met dia's over drachtplanten. Imkeren in den vreemde."
- 29 maart - Afd. Dordrecht: Lezing W. Muis "Koninginneteelt en zwermverhinderend."
- 8 april - Groep Graafschap-Lijmers i.s.m. andere Bonden: Lezing prof. Zonderwijk "De bonte berm" in hotel Het Zwaantje te Lichtenvoorde, aanvang 19.30 uur.
- 14 april - Afd. Varsseveld: Film "Gif, roofvijanden en sexlokstoffen" in zaal Rothman, aanvang 20.00 uur.

Vervolg Speurbijtes van pag. 58

TE KOOP: **bijenvolk** in nieuwe spaarkast (br. + hk). Zwolle. ☎ 038-852310.

TE KOOP: wegens omstandigheden 8 sterke **bijenvolken** in simplexkasten + voerbak: Den Helder. Inl. G. Koopmans, Laan van Westroyen 7, Tiel. ☎ 03440-15663.

Wie heeft er belangstelling voor **K.I. apparatuur**? Bij voldoende deelname kan ik dan een serie laten maken. Het complete apparaat met haakjes, spuit, puntjes en eenvoudige CO2 regelaar kost f 750,-. Samen gebouwd met stereomicroscop (20X) f 1250,-. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. ☎ 05908 32238.



- 26 maart Alg. Verg. VBBN, De Reehorst, Ede
- 26 maart Bijenmarkt, Etten-Leur
- 1 april Bijenmarkt, Emmen
- 2 april Bijenmarkt, Zenderen
- 9 april Bijenmarkt, Driebergen
- 9 april Alg. Verg. NCB, Boxtel
- 9 april Bijenmarkt, Boxtel
- 16 april Bijenmarkt, Dieren
- 23 april Bijenmarkt, Dordrecht
- 30 april Bijenmarkt, Groenlo
- 30 april Bijenmarkt, Winschoten
- 30 april Bijenmarkt, Deurne
- 26-27 mei Examen Praktisch Imker, Wageningen
- 28 mei Bijenmarkt, Beemster
- 2 juli Bijenmarkt, Voorthuizen
- 25-31 aug. XXIXe Apimondia-congres, Boedapest

Op de bijenmarkten mogen de volken niet worden geopend. Dus korven opdoeken en kasten afdekken met reisraam of horregaas.

INTERNATIONAL SELECTION OF BEE BOOKS IN ENGLISH

Current lists on request

International Bee Research Association
Hill House, Gerrards Cross,
Bucks SL 9 0NR, Enland

Als U een overschot aan honing hebt dan koopt het Bijenhuis dit graag in. De honing dient i.v.m. de verwerking te worden aangeleverd in verpakkingen van minimaal 25 kg. Inkooprijzen kunt U in het Bijenhuis opvragen.

Ook kunt U in het Bijenhuis terecht voor speciale prijzen voor grote partijen honing in flacons b.v. ten behoeve van propagandamarkten of wederverkoop.

WIJ VERKOPEN

Nieuwe en gebruikte korven en nog enkele bijenkasten.
Vele soorten bijenhoning v.a. f 5,25 per kg.
Mede, bijenwas, kaarsen, honingzeep, honingsnoepjes, bijenboenwas enz.

WIJ KOPEN

Alle soorten Nederlandse bijenhoning en bijenwas.

IMKERSBEDRIJF „DE WERKBIJ“ —

Dijkstraat 118 - tel. 08385-13795

C. VAN HOLLAND - VEENENDAAL

Ruisseveen 20 - tel. 08385-10202



DE NEDERLANDSE BIJ MOET BLIJVEN!

**HELP MEE EN
WORDT DONATEUR.**

Secr.:
Weg door de Plas 12
6971 JN Brummen
Tel.: 05756 - 2080

STICHTING TOT BEHOUD VAN DE NEDERLANDSE BIJ.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubbega (Fr.), tel. 05165 - 13 82 kan U alles leveren voor

de Moderne Bijenteelt.
Kunstraat, Bijenwoningen en onderdelen uit
eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse
gereedschappen steeds bij ons de laagste prij-
zen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren
meubelwas en honing van de fijnste kwalitei-
ten. Vraagt onze prijscurant van materialen en/
of meubelwas en honing even aan. Wij zenden
U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

BIJENSTAND „DE GRUBBE“

A.W. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63,
6361 GL Nuth (Limburg).

Kan alles leveren voor de bijenteelt.
Prijzlijst op aanvraag gratis toegezonden.

Tel. 045-243183 Nuth.
Tel. 045-252408 Brunssum (maandags gesloten).

Tevens bieden wij te koop aan:

BUCKFAST KONINGINNEN (F1). CARNICA KONINGINNEN.

Stammen af van in Nederland gekweekte koningin-
nen door kunstmatige inseminatie.

Ook in 1983 zijn wij present met **Imkersartikelen
tegen uiterst lage prijzen!**

Aanbieding MAART/APRIL:

Bijenjack	f 39,-
Bijenkap	f 11,-
Bee Boy	f 26,50
afst.repen p.pr.	f 1,90
reissluiting	f 12,50

Zolang de voorraad strekt. Vraagt gratis prijslijst.
Verkoop dagelijks na 15 uur of na telefonische af-
spraak.

JANNEKE de JONG, ROTTERDAM 010-224871.

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47,
8421 RP Oldeberkoop, ☎ 05164-439
Open di. gehele dag, vrijdagmiddag,
zat.morgen en na tel. afspraak.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8,
9626 TE Schildwolde, ☎ 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vrijdag na
12.00 uur.

Depot afd. Assen:

J. H. Lubbers, Bosstraat 66, 9401 PV
Assen, ☎ 05920-17162

Depot Klaas Geeris:

Middenwolderweg 2, 7951 EC Stap-
horst, ☎ 05225-1693; maandags
gesloten

Depot G.J.L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen,
☎ 05499-3040.

Depot Enschede:

H. H. Schutte, Sportlaan 22, 7541 BN
Enschede, ☎ 053-318165; afhalen: vrij-
dags van 18.00 - 19.00 uur.

Depot Reggedal:

H. J. Hanepen, de Hogenkamp 2, 7471
CW Goor, ☎ 05470-5576.

Depot afd. Gorssel:

G. J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG
Gorssel, ☎ 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR
Halle, ☎ 05736-479.

Depot Winterswijk:

M. J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Win-
terswijk, ☎ 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg
7, 8161 CA Epe, ☎ 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaepmanlaan 47,
8072 AR Nunspeet, ☎ 03412-4037.

Depot Apeldoorn:

Coöp WELKOOP, Iordensweg 57, 7391
KD Twello, ☎ 05712-1531.

Depot Boerenbond Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen,
☎ 080-777793.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw. C. E. A. Meissen-
Zuiderwijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht,
☎ 03455-2438.

Depot Bommelerwaard:

P. van Liempt, Pontveer Nederhemert,
5317 KV Nederhemert-Zuid, ☎ 04185-
463.

Depot Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 3, 3981 HP
Bunnik, ☎ 03405-1742.

Depot Noord-Holland:

H. S. Hornburg, Velserduinweg 165, 1971
ZB IJmuiden, ☎ 02550-21530. Open
dagelijks van 13.00-16.00 uur en na tel. af-
spraak; donderdags gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB
Rotterdam, ☎ 010-183123; na tel. afspr.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moor-
drecht, ☎ 01802-1227; na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W. A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX
Dordrecht, ☎ 078-171216.

Depot „Pommelsluis“ afd. Schou- wen-Duiveland:

C. L. v. d. Wekken, Provincialeweg 5,
4321 SM Kerkwerve, ☎ 01110-4821.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Seroosker-
ke, ☎ 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB
Nieuwvliet, ☎ 01171-1458.
K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 20, 4571
HB Axel, ☎ 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot,
☎ 04997-2096.

Imkershof
Bijenman
Korfstraat 12
01345-3206 Bijenstad

BIJENKASTEN die niet op Uw eigen bijenstand staan, moeten voorzien zijn van NAAM en ADRES van de eigenaar.

NAAMPLAATJES die aan alle eisen voldoen, kunt U bestellen bij Uw Bijenhuis.

Formaat 80 x 40 mm. Kleur: geel met zwarte letters.

Er zijn vier regels beschikbaar voor naam, adres, woonplaats en tel.no.

Prijs per stuk **f 4,75**, bij 15 stuks of meer per stuk **f 4,25**.

Bestellingen alleen schriftelijk, om fouten te voorkomen.

De levertijd is ca. 14 dagen.



Deze mooie en praktische bijenstand voor 4-5 volken, is demontabel en voorzien van veel extra's.

Nu leverbaar door Uw Bijenhuis in een kwaliteit die U van ons gewend bent.

Afm. LxBxH 225 x 60 x 125 cm.
(Worden speciaal aangemaakt n.a.v. Uw bestelling).

Prijs af Bijenhuis f 697,50.

Levertijd ca. 6 weken.



BIJENHUIS-WAGENINGEN

Grintweg 273 - 6704 AP Wageningen
Telefoon 08370-22733

OPENINGSTIJDEN WINKEL EN KANTOOR

Dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 18.00 uur
Zaterdag van 9.00 tot 13.00 uur
Maandag gesloten.